

כיקרוב

מצות תוכחה כיצד?
הגה"ח רבי מענדל זוכטר
שליט"א

העצה לחירשות הלב
התוועדות
עם הרב אשר פרקש

למלוח את התורה
פניני חסידות
בסוגיות הדף היומי

המוני בית ישראל מתאחדים בשמחה לגמרה של
תורה בלימוד היומי במשנה תורה להרמב"ם. 'כי
קרוב' שוחח עם שלושה לומדים ושמע מהם על
הדרך ללימוד הלכות התורה כולה

שליחות באש ובמים

מארבע כנפות הארץ:
הרב יעקב יוסף רסקין
מג'מייקה משתף בסיפור
שליחותו הייחודית ובנס
ההצלה של משפחתו
מאימות ההוריקן

לימוד זכות לעומת חובת התוכחה

המוכיח הראוי רואה לנגד עיניו את הדבר הדורש תיקון בזולתו ותו לא, ואף משים אל ליבו לברר אם יש בו עצמו פגם מעין זה | מה בין תוכחה לניתוח, ומי אשם בכך שהתוכחה לא התקבלה

הוא כי הוא עצמו אינו מתקן. אם בשעה כזו בה ברור שחברו נכשל בדבר-מה וזקוק לעזרתו הרוחנית, ומכל מקום מה שמודגש אצל הרואה זהו עצם הלכלוך והפגם של חברו תמורת רגש האחריות והערבות מצדו לסייעו לבוא על תיקונו, הרי זהו משום "פניו מטונפים". החלק הלא-טוב שהוא רואה בזולתו, מהווה עבורו תמונת-מראה של הלא-טוב שמצוי בו עצמו.

הוראה כפולה

כידוע, מורנו הבעש"ט לימד (היום יום, ט אייר) כי כל מה שאדם רואה ושומע בימי חייו, הוא הוראה עבורו בעבודת ה'. ולפי דברינו לעיל נמצא כי כל אדם הרואה דבר רע בזולתו, עליו לדעת שזימנו לו מן השמים הוראה כפולה: א' ראשית, עליו להשפיע על יהודי זה ולהשתדל לתקנו בכל דרך אפשרית. ב' באם הוא רואה את הרע שבזולתו כדבר העומד לעצמו, הרי שהרע נמצא גם בו, והרי הוא נדרש לתקן את עצמו.

דבר זה ניתן ללמוד מהמסופר בפרשת נח על שם ויפת שנוהרו בתכלית הזהירות מלראות את ערוות אביהם: "וַיִּלְכְּדוּ אֶחְרֵיכֶם וְגו' וּפְנִיָּהם אֶחְרֵיכֶם וְעֵרֹת אֲבִיהֶם לֹא רָאוּ" (בראשית ט, כג). והשכר שהתברכו בו בעקבות זהירות זו מדיגש את גודלה וערכה: "בְּרוּךְ ה' אֱלֹהֵי שָׁם וַיְהִי כִנְעָן גֵּר, יִפְתָּ אֱלָקִים לִיפְתָּ וַיִּשְׁכֵּן בְּאֶהֱלֵי שָׁם גֵּר" (שם, כז).

ולכאורה יש לדייק כאן בלשון הכתוב, שאומר בתחילה שהם הלכו "ופְנִיָּהם אֶחְרֵיכֶם" ומובן מזה שלא ראו ערוות אביהם, ואם כן לשם מה מוסיף הכתוב את התיבות הבאות: "וְעֵרֹת אֲבִיהֶם לֹא רָאוּ"?

על כוונתו צריך לומר שבמילים הללו הכתוב מחדש עניין ומעלה מיוחדת, יתר על הנאמר כבר "ופְנִיָּהם אֶחְרֵיכֶם".

ואכן (ראה אוצר לקוטי שיחות - פ' נח, ב), התוספת "וערוות אביהם לא ראו" באה להדגיש שלא זו בלבד ששם ויפת לא ראו את ערוות אביהם במובן גשמי, אלא שהם לא ראו ולא הרגישו שום עניין של ערוות וחיסרון אצל אביהם. המחשבה שלהם הייתה מרוכזת לגמרי במה שהם נדרשו לעשות באותה שעה - לכסות את אביהם. הם עסקו רק במלאכה זו, ואילו את החיסרון - ערוות אביהם בפני עצמה - לא ראו. הנהגה נאצלת זו הייתה שונה, כמובן, מהנהגתו של הבן השלישי של נח - חם. שם ויפת, כאמור, "לא ראו" ולא התמקדו בפגמו של אביהם, ואילו על חם נאמר: "וַיֵּרָא חָם אֲבִי כְנָעַן...". כלומר, חם ראה את ערוות אביו כדבר בפני עצמו, כיוון שהרע היה נטוע בו בעצמו, בתור אבי כנען המקולקל באותו עניין. מה שאין כן שם ויפת, שהיו בעצמם נקיים מהרע

זולתם. אלא שמאידך, אם הם לא ראו חיסרון - כפי שהם מדריכים את האדם להתבונן - הרי שלא היה להם על מה להוכיח... ובכן, מצד אחד הם לא ראו כל רע אצל אף אדם, ומצד שני קיימו בוודאי את מצוות התוכחה - כיצד יתיישבו אפוא שני הצדדים הללו יחדיו?!

נקודת הביאור כזה, על פי המבואר בתורת החסידות, היא שבוודאי ניתנה מצות התוכחה לכל אחד מן ישראל. ומכל מקום, הכוונה במאמרם של גדולים אלו שהצדיקים אינם רואים רע אצל יהודי זולתם, היינו שהם לא ראו את הרע במובן זה בו המיקוד נתון על כך שבזולת יש רע ח"ו, אלא דרכם בקודש הייתה שמיד כשראו דבר רע בסביבתם התבוננו והעמיקו בדעתם תחילה מה מוטל עליהם לעשות בעצמם בנידון זה, והמשימה שהטילו על עצמם באותה שעה הייתה להוכיח את זולתם - כמובן בדרכי נועם ובאופן שיתקבל ויפעל לטובה - ולהחזירו למוטב.

להסברת הדברים נסתייע במשל פשוט: חבורת אנשים מסבה יחד לסעודת מרעים, ובמקביל ילדיהם משתובבים להם להנאתם בחצר הגדולה. לפתע נכנס אחד הילדים אל הבית פנימה כשמראהו נורא. התברר שהוא התגלגל בעת משחקו לשלולית מים ובוץ טרי, ועתה בגדיו קרועים ומוכתמים, מראהו מעורר סלידה וכולם נרתעים מגששת אליו. במקרה כזה ניכר הבדל גדול בין סוגי התגובות של האנשים המסובים בצוותא. רובם יסלדו מהמראה הרע ויעזו את פניהם בחמיצות, ואף יפטירו כמה מילים על ההתנהגות הפרועה של הילד שלבטח הובילה למה שאירע לו; לעומת זאת, אביו של הילד לא יעסוק במחשבתו כעת על הפגם שיש במעשיו של בנו המסכן, אלא ליבו יהיה נתון למה שמוטל עליו באותו רגע - לקום מיד ממקומו, לרחצו ולנקותו ולהלבישו בבגדים חדשים.

והנמשל מובן: כאשר שומעים על יהודי שעשה דבר שלא כהוגן, או כאשר רואים ממש מול העיניים עוולה וחיסרון אצל יהודי פלוני, הדרך הנכונה לנהוג בה היא לא לראות את הרע שנמצא בו, אלא לחשוב מיד על "ההלכה למעשה" שבעניין זה - מה מוטל עלינו לעשות בהתאם לכך. ברם, אם בזמן כזה אין הצופה נותן אל ליבו את מה שהוא צריך לפעול עתה אלא הוא מתמקד בפגמו ורעתו של חברו, אות

במאמרנו הקודם למדנו מדברי רבותינו הראשונים ואחרונים עד כמה יש ללמד זכות על כל יהודי באשר הוא. ובתורת גדולי החסידות נאמר עוד כי גם על יהודי רשע צריך ללמד זכות, והשאיפה הגדולה היא שלא לראות רע אצל אף יהודי באשר הוא. כה הבאנו מדברי התפארת שלמה (אבות א ד"ה והוה דן) שהעיד על הרה"ק ר' פישלי מסטריקעוו זי"ע "שמעולם לא היה יכול להאמין ששום אחד מישראל יחטא ויעבור איזה עבירה, וכל מה שהגידו לו - הכל היה מכזב כי לא האמין, כי אמר שכל איש מישראל לא יחטא".

ואכן, כך הייתה דרכם של הבעש"ט ותלמידיו הקדושים - לראות בכל אחד מישראל אך טוב וחסד, ולדון כל אדם לכף זכות.

על הנהגה זו של רבותינו יש תמהים ושואלים: אם נראה בכל יהודי רק טוב, כיצד נותר מקום לקיים את המצווה המפורשת בתורה: "הוֹכַח תּוֹכִיחַ אֶת עַמִּיתְךָ"?

לחיווק השאלה, נביא מדברי המאור עיניים (פ' חקת ד"ה זאת התורה) המבאר כי כל מי שרואה פגם ביהודי אחר, צריך לבחון את עצמו תחילה במה הוא צריך תיקון: "הבעש"ט נבג"מ אמר, שהצדיק הגמור שאין רע בקרבו אין רואה שום רע על שום אדם. אך מי שרואה שום רע בחבירו, הענין הוא כמו שמסתכל במראה (שפיגל) - אם פניו מטונפים, רואה גם כן במראה כן, ואם פניו נקיים, אינו רואה במראה שום דופי. כמו שהוא - כך הוא רואה".

בדרך דומה כתב בתולדות יעקב יוסף (סוף פ' תרומה, ובכ"מ) שצדיק אינו רואה רע בשום אדם, ו"אם רואה דבר איסור בחבירו, מסתמא יש בו שמץ מנהו, כמו המסתכל במראה וכו'". ועוד בה שלישייה, בדברי הדגל מחנה אפרים (פ' שלח) שכתב אף הוא שרק מי שלקוי בעניין מסוים, מראים לו משמים רע בזולתו כדי שידע לתקן את דרכיו שלו: "כל מה שאדם רואה איזה דבר שאינו הגון חלילה, יבין שבוודאי מן השמים הראו לו הדבר שיש בו שמץ ממנו, ויפשפש במעשיו וישבר לבו לפני הבורא ב"ה, הכל לפי העניין".

אם כן, לאור זאת חוזרת ועולה השאלה: ודאי שהצדיקים הללו קיימו בימי חייהם גם מצוות תוכחה (כמובן בדרכי נועם, ובאופן של אהבה וקירוב), ופשוט שכדי לקיים מצווה זו היו חייבים לראות תחילה את החיסרון ביהודי

להוכיח את עמו ישראל באהבה

באגרות קודשו של אדמו"ר הריי"צ זי"ע למדים אנו יסודות חשובים המדריכים כיצד לומר דברי תוכחה כראוי.

כך הוא כותב (אגרות קודש ח"ב ע' תעה): "ענין התוכחה היא תורה שלמה, וצריכה להיות על פי תורה. אנו מוצאים אשר קודם ציווי 'הוכח תוכיח את עמיתך' נאמר בתורה 'לא תשנא את אחיך בלבבך', ואחרי כן נאמר 'ולא תשא עליו חטא'. הכוונה: אשר טרם שמוכיחים את מי שהוא, צריך המוכיח להרחיק מעצמו כל ענין ודבר שיכול לשאת עליו חותם של התרגשות, ולכן אומר 'לא תשנא את אחיך בלבבך', כלומר בפנימיותך שלא יהיה להמוכיח שום רגש שאינו של אהבה, ורק אז יכול להיות 'הוכח תוכיח'."

כלומר, התוכחה חייבת לבוא מתוך רגש של אהבה. ומוסיף רבנו שם ואומר שתוכחה כזאת שהיא על פי תורה, פועלת תמיד את פועלה: "ואחרי כן, אם רואים אשר התוכחה לא עשתה פרי, הנה 'ולא תשא עליו חטא', כלומר: שלא מקבל התוכחה אשם בדבר שלא פעלה התוכחה, רק תייחס האשמה אליו, שאתה המוכיח אשם בדבר. מפני שבטח לא היו דברים היוצאים מן הלב, שאלולי כן בוודאי שהיו נכנסים ללב, שהלא ברית כרותה לדברים היוצאים מן הלב שנכנסים ללב, או שלא נשמר התנאי של 'לא תשנא'."

"ולכן בכל תוכחה, הנה איש אשר בינות לו צריך להסיר ממנה כל דבר העוקץ או רמז לעקיצה שגורם למקבל התוכחה. כדוגמת טרם שנגשים לעשות ניתוח ל"ע באיזה אבר, מקררים את מקום הניתוח כדי למעט בצער הכאב. וכן הוא בתוכחה, שהכוונה בה הוא להבריא את הנפש, צריכים למנוע כמה שאפשר מלצער, ולחפש רק התועלת שבזה..."

ומתוכחה של אדם יחיד, עובר רבנו ולומד ממנה קל וחומר לתוכחה כלפי ציבור:

"ואם התוכחה של יחיד כך, בתוכחה של רבים על אחת כמה וכמה שצריכים להזהר מעקיצות, כי הרבים אף שאין חסרונותיהם שווים, אבל יותר מזה אין דעותיהם וטובם שווים. ובשום אל לב הטוב הנמצא אצל כל אחד מהרבים, הוא נגד הפקדתי הפנימית להוכיח מדינה שלמה או קיבוץ בני אדם בכלל, בחיסרון של קרירות וכדומה."

ומסיים רבנו במילים יקרות מפז: "ובכלל, אחרי שנים רבות של הסתכלות בקבוצים שונים, של אחינו בית ישראל במדינות שונות, והיכרות עם מפלגות וקבוצות ושדרות שונות, באתי לידי הכרה אשר לב היהודי הוא מעין בלתי מדוד..."

נדרשת כאן מלאכת מחשבת, המצריכה מצד אחד להוכיח יהודי זולתנו ולתקנו, ומצד שני בהיבשעה גם למצוא את הדרך שלא לראות את הרע שבזולת כשלעצמו

"והנה, הגם שילבישו הדבר לשם שמים על שעבר עבירה, אין זה אמת כלל. כי באמת, הרי הוא יתברך מלא רחמים וחסד, וכמו שכתוב 'באור פני מלך חיים' (משלי טז, טו), לפי שהוא מקור החיים ומקור הטוב והחסד ומקור התענוגים, ואין פעולת הרע באה מחמתו כלל, כמאמר ז"ל (בראשית רבה נא, ג) 'אין רע יורד מלמעלה'... אלא שזהו מצד מזג רוע הנפש מוטבעת מגבורות קשות, להריע ולהעניש כו'."

התנאי השני לתוכחה ראוייה מפורש בשולחן ערוך אדמו"ר הזקן בדיני תוכחה (סי' קנו ס"דח) שם כותב: "ואינו מחויב להוכיח אלא עמיתו שהוא חבירו שהוא גס בו, אבל איש אחר שאם יוכיחנו ישנאנו וינקם ממנו אינו צריך להוכיחו, כיון שבוודאי לא ישמע לו."

עוד כותב שם אדמו"ר הזקן תנאי נוסף - התוכחה חייבת להיות באופן כזה שלא יבייש את מי שמוכיחים אותו: "כל המוכיח את חבירו, בין בדברים שבינו לבינו, בין בדברים שבינו לבין המקום, צריך להוכיחו בינו לבין עצמו, וידבר לו בנחת ובלשון רכה, ויודיעו שאינו אומר לו אלא לטובתו. ואם דיבר אתו קשות והכלימו עובר בלא תעשה, שנאמר 'ולא תשא עליו חטא'. כך אמרו חכמים: יכול אתה מוכיחו ופניו משתנות, תלמוד לומר ולא תשא עליו חטא... מכאן שאסור לאדם להכלים את חבירו אפילו בינו לבינו, ואין צריך לומר ברבים... וכל המלכין פני חברו ברבים, אין לו חלק לעולם הבא."

הזה, לא ראו אותו באביהם, אלא רק ראו וידעו את המשימה המוטלת עליהם בזמן הזה.

ויש להוסיף, שבתורת החסידות מצינו יתר על כן: כאשר רואים או שומעים רע כלשהו ביחס ליהודי אחר, הרי לא רק שאין לדבר בזה ולספר לאחרים על כך (כפי שעשה חם, שלא רק 'ראה' את הרע אלא שגם הודיע לאחרים: "ויגד לשני אחיו בחורף"), אלא שיש להימנע אף מלהרהר במחשבה באותו רע שבזולת.

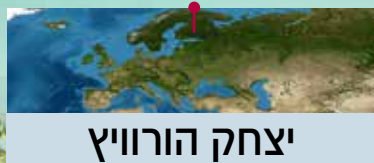
חידוש נפלא זה מופיע באגרות של אדמו"ר הזקן שנדפסה בספר התניא (אגרת הקודש, סוף סימן כב), שם כותב שמחשבה רעה על הזולת גרועה אף יותר מדיבור רע עליו, כיוון שהמחשבה פועלת על הנפש יותר מהדיבור. וזה לשונו: "אהובי ידידי, נא ונא לטרוח בכל לב ונפש לתקוע אהבת רעהו בלבו, 'ואיש את רעהו רעהו אל תחשבו בלבבכם' כתיב (זכריה ח, יז), ולא תעלה על לב לעולם, ואם תעלה - יהדפנה מלבו כהנדוף עשן, וכמו מחשבת עבודה זרה ממש. כי גדולה לשון הרע כנגד עבודה זרה וגילוי עריות ושפיכות דמים (ערכין טו, ב). ואם בדבור כך כו', וכבר נודע לכל חכם לב, יתרון הקשר המחשבה על הדבור, הן לטוב והן למוטב..."

כיצד מוכיחים?

לאור האמור, הרי שעקב הזהירות הדרושה בעיסוק ברע של הזולת, יש להתבונן היטב כיצד לקיים מצוות תוכחה כראוי. נדרשת כאן מלאכת מחשבת, המצריכה מצד אחד להוכיח יהודי זולתנו ולתקנו, ומצד שני בהיבשעה גם למצוא את הדרך שלא לראות את הרע שבזולת כשלעצמו, אפילו תוך כדי העיסוק באותו עניין הדרוש תיקון.

ובכן, ראשית יש להיזהר ולהקפיד שהתוכחה תהיה באמת לשם שמים. פעמים רבות אנשים טועים בעניין הזה וחושבים שתוכחתם נובעת מיראת שמים טהורה, על אף שאילו היו מתבוננים באמת אליבא דנפשיה היו מסיקים שהתוכחה נובעת - לא פחות ולא יותר - ממידת אכזריות רח"ל הטמונה בנפשם.

ואלו הם דבריו הנוקבים של אדמו"ר הצמח צדק (דרך מצותיך - איסור לא תבערו אש, פט): "אנו רואים למטה שיש בני אדם שעיקר חיותם הוא כשפועלים דין בבני אדם, כנראה בחוש, כאשר יקרה לבני אדם הללו אנשים עובדי עבירה, תיכף מתחמם לבבם ויתמלאו חימה וכעס להענישם ולהכותם מכות אכזרי ורציחה ממש, ובפועל ידם דווקא, ולא ינוחו ולא ישקטו עד עשות בהם פעולה הרעה בתכלית. והיינו מצד שטבעם רע בעצם, על כן זאת הרעה שיפעלו בבני אדם תחיה אותם חיות וקיום נצחי, ובלעדו אין להם חיות כלל, ובבוא לידם פעולת הרציחה כאילו מתחדש נפשם מצד שזה חיותם."

יצחק הורוויץ

מֵאַרְבַּע פִּנְפּוֹרֵת הָאֶרֶץ
סִיפּוּרִים שֶׁל אֹר מִבְּתֵי חֶב"ד בְּרַחֲבֵי הָעוֹלָם

ובנהרות לא ישטפוד

תורה מגנא ומצלא. הרב רסקין בלימוד תורה עם יהודי מקומי על רקע ההריסות בחצר בית חב"ד, ימים ספורים לאחר הסופה

מה עובר במחשבתו של שליח בעודו מסתגר עם משפחתו בביתו ובחוף רועמת **סופת הוריקן** **עוצמתית** המאיימת להחריב את עירו ואת מפעל חייו < כיצד משפיעים על אומות העולם לקיים **שבע מצוות נח**, ומה עלה בגורלו של היהודי שנכלא בסירה רעועה < **הרב יעקב-יוסף רסקין** מג'מייקה, דור שלישי בשליחות, מלקט נשמות ומגלה ניצוצות לבלתי ידח ממנו נדח

האחרון שנחווה במשך זמן רב... גם למחרת היום, ערב שבת קודש, כאשר הדיווחים נעשו תכופים וחמורים יותר, טרם חשבנו שמדובר במשהו חריג במיוחד."

רק במוצאי שבת נודע לתושבי האי כי אכן עומדת להתרגש עליהם סופה שונה בהחלט מכל מה שהכירו, ואי לכך גם בבית חב"ד החלו ההכנות לקראתה במלוא המרץ. חלונות נאטמו בלוחות עץ ומתכת, רהיטים הוזזו ממקומם, וכל מה שניתן היה לעשות נעשה. כעבור זמן הסופה החלה. רוחות וגשם עז פקדו את האי, ביום ראשון הועלתה הסופה לדרגה 2, ועד הערב כבר דובר על דרגה 3. לאחר שלושה ימים התחזקו הרוחות עוד יותר, ומים החלו להציף את מבנה בית חב"ד. הרב רסקין מיהר להוציא את ספרי התורה מבית הכנסת והעבירם לחדר ללא חלונות. רצפת בית הכנסת כבר הוצפה, חלונות נפרצו והגשם חדר פנימה.

היה זה לפני כשלושה חודשים, לקראת סיומו של עוד שבוע גדוש בפעילות יהודית, ובבית חב"ד בעיר מונטגריי שבג'מייקה, מרצועת מדינות-האי שלחוף הים הקריבי, החלו ההכנות לשבת המלכה - שבת פרשת נח. בחורן התנהלו העניינים על מי מנוחות, כיאה לשלווה השוררת בדרך כלל באי. השמש ליטפה את גלי הים, הדקלים נעו קלות ברוח על פני החולות הלבנים והבריזה נשבה אל חלונות בית חב"ד המקומי בן חמש הקומות.

"ביום חמישי נודע לנו כי מערכת טרופית נוצרה באוקיינוס האטלנטי, ועומדת להתרחש סופת הוריקן שכבר קיבלה את השם 'מליסה', כאשר לפי המסלול שלה נראה שהיא בדרכה אלינו", מספר ל'כי קרוב' הרב יעקב-יוסף רסקין, השליח באי. "בתחילה איש לא התרגש, כי הסופות בג'מייקה הן עניין שבשגרה יחסית. אף אחד לא תיאר שזהו היום השגרתי

רק להחזיק מעמד

עם ערב, פרצה הסערה במלוא עוצמתה. "הגנישה שהרבי זי"ע לימדנו היא", מסביר הרב רסקין, "שבית חב"ד צריך להיות רחב ידיים - גדול אף יותר מהצורך הנראה לעין, כי הגודל יחייב ויביא איתו את הגדלת הפעילות. אי לכך, יש לנו מבנה כן כמה קומות, כולל מרתף. אל המרתף, כמובן, כבר לא היה ניתן להתקרב, כי הכל כבר הוצף במים, ולכן עלינו אפוא לקומה העליונה העשויה בטון". הרב ובני משפחתו הסתגרו בחדר קטן, שם הצטופפו יחד כשהם מחזקים זה את זה.

עד היהודי האחרון. הסבא הרב יהודה-ליב רסקין ע"ה, השליח במרוקו

ברוך שלא נתנו טרף לשיניהם. הרב רסקין בנאומו בכנס השלוחים העולמי בניו-יורק, בו שיתף את אלפי המשתתפים בנס הצלתו

אם בשעות הראשונות של הלילה נדמה היה שניתן יהיה להחזיק מעמד, ככל שהזמן חלף גברה עוצמת הרוחות יותר ויותר. המזרנים שנערמו כנגד הפתחים בניסיון לבלום את הרוח והמים, התעופפו לכל עבר ושטו להם בניחותא. לוחות העץ שאטמו את החלונות נעקרו בזה אחר זה והוטחו למרחקים. שער מתכת עצום נעקר ממקומו, מתקנים סולאריים נעלמו עם הרוח ומרפסות גדולות נתלשו בחטף. רעש ההתנפצויות לא פסק לרגע, כשלעיתים לא ניתן היה להבחין בין קול הרוח ששאגה בעוצמה מחרידה לבין קול קריסת עצים ומבנים סמוכים.

הסופה מליסה התבררה כסופה בדרגה 5 - העוצמתית ביותר בסולם המוכר בעולם למדידת סופות. רוחות שנעו במהירות של 295 קמ"ש היכו באי, ועל פי נתוני הארגון המטאורולוגי העולמי מדובר באחת הסופות החזקות ביותר שנרשמו אי פעם באזור האיים הקריביים. למעשה, כל מה שלא היה מחובר היטב לאדמה עף ברוח. "זו הסופה הקשה בהיסטוריה של האי", מספר הרב רסקין. "דרגה 5 היא דרגת המקסימום, אבל המומחים אומרים שלו הייתה בסולם דרגה 7 או 8, הסופה הייתה זכאית לקבל את הדרגה הזו..."

בשלב מסוים חדל גם הגנרטור לפעול, והחשמל נותק לחלוטין. קירות המבנה החלו לרעוד, ולרגעים נדמה היה שגם הוא לא יחזיק מעמד. "חשנו בסכנה של ממש", משחזר הרב את התחושות שהתרוצצו בקרבו, "אמרנו פרקי תהילים ברצף, פרק אחר פרק, במשך שעות ארוכות. ביקשנו גם מכל החברים והמכרים להתפלל עבורנו ולקיים מצוות לזכותנו, כאשר בתוך כך עמדנו בקשר עם יהודי האי וניסינו לוודא את שלומם. עוצמת הרעש הייתה כה גבוהה, שלא שמענו זה את זה גם כשהרמנו את קולנו. במצב שכזה, לא היה אפשר לחשוב כלל קדימה - היינו מרוכזים בהווה. רק להחזיק מעמד עוד דקה ועוד דקה, כך במשך שעות. הילדים שאלו אותנו בפחד שוב ושוב האם הבית יישאר לעמוד על תילו, ואנו השתדלנו לנסוך בהם ביטחון ודברי חיזוק. כשהגנרטור הפסיק לעבוד, הבנו שאנחנו לגמרי תלויים בחסדי שמים. אלה רגעים שבהם יהודי מבין מה באמת חשוב בחיים ומה לא..."

מקוה ישראל ה'. הרב רסקין לצד חותנו הגה"ח רבי ישעיה זוסיא ווילהעלם ע"ה, בפיקוח על בניית מקווה הטהרה הראשון בהיסטוריה יהודי האי

במהלך שעות הסופה התלכדה קהילת יהודי ג'מייקה לתפילה משותפת עם הרב רסקין, כאשר במקביל ברחבי העולם התאחדו קרוביהם יחד עם אלפי יהודים בתפילות לשלום משפחת השלוחים ואחינו בית ישראל העומדים מול מלחמות הים. ארגון הביטחון והחירום של שלוחי חב"ד בעולם פרסם איגרת מיוחדת, בה נכתב כי "הוריקן עוצמתי משתולל ברגעים אלו בג'מייקה, הורס בתים וגורם לנזקים קשים. שלוחי חב"ד במקום, יחד עם בני משפחתם, שוהים ברגעים אלו בחדר ביטחון, מנותקים מהעולם, עטופים רק באמונה ובתפילה. נבקש מכל אחד ואחת מכם לעצור לרגע, לפתוח את הלב ולומר פרק תהילים לשלומם ולביטחונם של יהודי ג'מייקה ולשמירה והצלה של שלוחי חב"ד".

בונים מחדש

"ידענו שמתפללים עלינו בכל העולם", אומר הרב רסקין, "הרגשנו את זה בחוש. מתברר כי המרחק הגאוגרפי אינו חוצץ בפני הכוח הרוחני של האחדות שהגיע אלינו בתוך כל הכאוס. בשלב מסוים הבנתי שכדי להתחזק בביטחוננו אנו חייבים להיאחזו במחשבה אחת בלבד: ברוך ה' אנו חיים וקיימים, ועל זה בלבד צריך להודות לקב"ה. כל השאר כבר אינו בשליטתנו".

"לקראת סוף הלילה", הוא ממשיך ומספר על קורות ליל האמים ההוא, "כאשר נראה היה שעוצמת הרוחות נעשית נסבלת, שרנו את פרקי ההלל בבכי ובשמחה גם יחד, כאשר עם סיום הפסוק 'אלי אתה ואורך' החלו הרוחות להיחלש בהדרגה. היה ברור לנו ששיאה של הסופה מאחורינו". כאשר הרוחות פסקו והסופה חלפה לה, אספו בני משפחת רסקין את עצמם וגיששו את דרכם החוצה. ליכס נחמץ. בית חב"ד הגאון נזרק בחלקו הגדול. גם חוצות האי השתנו לבלי היכר. הרס מוחלט נשקף למלוא העין. עצים נתלשו, גגות בתים התעופפו, ג'מייקה כפי שהכירו אותה, נעלמה בן לילה. "נותנו שבועות ארוכים ללא חשמל ומים, כאשר גם הכבישים היו חסומים לתנועה, אך ליבנו היה מלא רגש של שמחה והודיה לה' על נס הצלתנו. בשבת הראשונה לאחר הסופה נערכה סעודת שבת בבית חב"ד על בסיס מזון מקופסאות שימורים. הייתה זו סעודה צנועה אך מלאה בשירה, בדברי אמונה ובהחלטה ברורה: לבנות מחדש את בית חב"ד".

"אנחנו עמלים עתה להקים הכל כמעט מאפס", מתאר הרב רסקין. "יש לנו אחריות על המשימה שהופקדנו עליה, ולכן אנחנו לא נסוגים ולבטח לא חושבים לעזוב. אנחנו מתאוששים וחוזרים למסלול". ואכן, בשבועות האחרונים בית חב"ד שוב שוקק חיים ופעילות יהודית ענפה, הכוללת שיעורי תורה קבועים, תפילות כסדרן, סעודות שבת ברוב עם, מסגרות חינוכיות-תורניות לילדי האי ועוד.

מה' מצעדי גבר כונו

סיפורו של משפחת רסקין מרתק כשלעצמו. הרב יעקב-יוסף רסקין, איש שיתנו, הוא דור שלישי לשליחי חב"ד. אביו, הרב מנחם מענדל רסקין, מכהן בשליחות מזה ארבעים שנה במונטריאול, קנדה, וסבו הרב יהודה-ליב רסקין ע"ה היה משלוחי הרבי למרוקו. "סבי היה מראשוני השלוחים בעולם כולו", מספר הרב רסקין. "כאשר הרבי זי"ע שיגר שליחותו למרוקו, בשנת תש"כ, התגורר במדינה עשרות אלפי יהודים, אבל בשנותיו האחרונות נותר מספר מועט של יהודים לאחר שהמונים עלו לארץ הקודש. כששאלו אותו על עתידו במרוקו, השיב בהאי לישנא: הרבי שלחני לכאן וכאן אשאר – ולו בשביל יהודי אחד. לאור זאת, בבוא העת, כאשר הוצעה לנו השליחות בג'מייקה, על אף שידענו שמדובר בקהילה קטנה שאינה דומה כלל לעיר מונטריאול המעטירה בה גדלתי, הלכתי אף אני ברוחו של סבי".

"כשהגעתי למצוות", נזכר הרב רסקין, "סבי עלה עימי לצינו הקדוש של הרבי, וביקש ממני שאתחייב ואבטיח לרבי כפי שכיוון שאני נעשה לאיש, אפעל בדרכו ובשליחותו בכל אשר אדרש – באש ובמים. אלו היו מילותיו של סבי שכה אפינו את חייו שלו עצמו, וכך כמובן עשיתי. לא ידעתי באותה שעה כי ההבטחה הזו שנשאתי בזמן קדוש ובמקום קדוש תעמוד לי לחזקני באותן שעות קשות, בהן המים שטפנו והקב"ה בחסדו לא נתנו טרף לשיניהם".

עיון בדברי ימי האי מעלה כי יהודים חיו בג'מייקה מזה מאות שנים ברציפות. כבר בתקופת השלטון הספרדי התגוררו בעיר יהודים שחיו בו כאנוסים עקב פחד השלטון, אך מאז הכיבוש הבריטי לפני כ-350 שנה החלו החיים היהודיים לצוץ על פני השטח, כאשר היהודים קיבלו את החופש לבנות בתי כנסת, ללמוד וללמד את ילדיהם תורה ולהתנהג כיהודים בגלוי. אגב, ג'מייקה הקולוניאליסטית, תחת שלטון המנדט הבריטי, העניקה לאזרחיה היהודים שוויון זכויות עוד בטרם זכו לכך יהודי בריטניה עצמה, ולא פחות משמונה חברי בית המחוקקים הג'מייקני היו יהודים.

במאות השנים שעברו הותירו אחריהם יהודי ג'מייקה בתי כנסת ובתי עלמין הפזורים ברחבי האי, בעיקר בבירת האי קינגסטאון. במרכז הברירה ניצב בית הכנסת 'שערי שלום' העתיק, אחד משני בתי הכנסת היחידים בעיר. מראהו הייחודי משלב קורות עץ מהגוני כהה, ורצפת העץ שלו מכוסה חול ים לבן ויפהפה, כמיטב המסורת של בתי הכנסת באזור. בית הכנסת פעל עד לשנת תרס"ד, ושערי נסגרו כשנראה כי יהודי האי שומרי המצוות הלכה והידלדלה.

"כשהגענו לג'מייקה בפעם הראשונה על מנת לבדוק אם אכן מתאים לפתוח במקום בית חב"ד קבוע, ביקשנו לפגוש את אחד היהודים

המקומיים, רחמים דואק שמו, שנאמר לנו כי הוא מאוד מעוניין בחיזוק היהדות באי. לצערנו, התברר שהוא לקה בשבץ מוחי ומאושפז בבית רפואה מקומי. נסענו לבקרו, וערכנו היכרות עם קרובי משפחתו שסעדו אותו. לאחר מספר ימים טסנו לניו-יורק, ושמונו פעמינו לאוהל ציונו של רבנו שם העתרנו תפילה וביקשנו ברכה והכוונה – שיהיה לנו ברור כשמש אם זהו מקום שליחותנו אם לאו. שעות ספורות לאחר מכן נודענו על ידי בני משפחתו של מר דואק כי הוא נפטר לבית עולמו, ומה רבה הייתה הפתענו לשמוע מהם כי לפי בקשתו הם מקדישים את ביתו לרשותנו על מנת לפתוח בו בית חב"ד... הרגשנו במוחש כי קראנו לה' ונענינו מיידית. ידענו שהגענו למקום הנכון".

אחדות ישראל בטהרתה

"כאשר הגענו הנה, בשנת תשע"ד", אומר הרב רסקין, "כבר הכרנו עשרות יהודים מביקורנו הקודם, אבל מבחינת יהדות פעילה מדובר היה בשממה של ממש. לא היה בית כנסת, לא בית ספר יהודי ולא מזון כשר. התחלנו לפעול כשאנו מקבצים אלינו עוד ועוד נשמות, בבחינת 'ואתם תלוקטו לאחד אחד בני ישראל'. קשיי הבראשית לא פסחו עלינו, אבל תמיד התחזקנו בסיפור ששמעתי מפי רבה של בריטניה, הרב יונתן זקס ע"ה. הוא סיפר שבצעירותו זכה להיכנס ל'יחידות' אצל רבנו בקודש פנימה, בה פירט את הלבטים שהעסיקו אותו באותה עת. במהלך השיחה התבטא הרב זקס כי 'הוא מוצא את עצמו במצב...' – אך הרבי נענה מיד והגיב: יהודי לא מוצא את עצמו במצב מסוים, אלא יוצר את המצב כמו ידיו. המילים הקדושות הללו היה למוטו בעבורי. אם אין אוכל כשר? דואגים למזון כשר. אם אין מניין? מארגנים מניין. אם אין בית ספר יהודי? מייסדים אותו".

היהודים המקומיים שמחו לחזות במו עיניהם בתחיית החיים היהודיים באי, והחלו לנהור לפעילויות הקהילתיות שהציע בית חב"ד. ילדים יהודיים מכל רחבי ג'מייקה מילאו את בית חב"ד החדש על מנת להשתתף בתוכניות של בית הספר התורני. פרט למבקרים בבית חב"ד עצמו, ישנה גם אספקת ארוחות כשרות למהדרין לתיירים המעוניינים לסעוד את ארוחותיהם בבתי המלון, כאשר גם מזנון ה'הוט ספוט', הממוקם בסמוך לחוף, מספק ארוחות כשרות ומזינות לאורך כל ימות השבוע.

עד מהרה המקום הפך צר מלהכיל את היהודיים המקומיים והמבקרים הרבים שהחלו לנהור לבית חב"ד, במיוחד בעונת התיירות, והיה ברור כי יש צורך להקים בניין גדול ומרווח שישתתף את הפעילות ההולכת ומשגשגת. זמן לא רב עבר ובית חב"ד קם במבנה בן חמש קומות בראש גבעה, כאשר כל יהודי מקומי או כזה המזדמן לאי מצא בו את ביתו.

"רציתי בכל מאודי להקים מקווה טהרה", מספר הרב, "אבל במשך זמן רב הכסף שהיה ברשותי הספיק רק בשביל חפירת הבור... בסופו של דבר התחלנו בעבודה, ובחסדי ה' כעבור שנה הצלחנו לחנוך אותו, ומאז פתיחתו הוא בשימוש רב על ידי יהודי המקום".

"המטרה שלנו", מגדיר הרב את שליחותו במשפט אחד, "היא לענות על כל צורך של כל יהודי. אם זה בקיום מצווה חד-פעמית, ללמוד תורה יחד, לספק מזון כשר וחינוך יהודי, ועוד ועוד. מדי שבוע אני מקדיש יום אחד לנסיעות ארוכות כדי לפגוש עוד ועוד יהודים ברחבי האי ולהביא את דבר ה' אליהם.

ביהודי ארץ הקודש".

כלא בלתי מתוכנן

ועתה, כמנהגנו, נפנה להאזין לסיפור של אור מקורות בית חב"ד בג'מייקה.

הסיפור המרתק הזה התחולל לפני מספר שנים, בימי מגפת הקורונה העולמית. עמית מנדל, אמן יהודי צעיר מתל אביב, טייל במסגרת הטיול שלו, בו ביקש להקיף את העולם, באזור האיים הקריביים. הוא הגיע לאי מרטיניק, שם פגש ימאי איטלקי שהיה בעליה של מפרשיית קטנה, והוא הצטרף עימו לשיט לעבר מדינת קובה תמורת סיוע על הסיפון. להוותם, בעיצומה של ההפלגה, סופה קשה תקפה את הסירה, והאיטלקי, כך התברר, לא ידע להשתלט עליה. הסירה ניזוקה ובקושי רב הגיעו עימה בשלום לחופי קובה, רק כדי לגלות שהמדינה סגרה את גבולותיה בשל מגפת הקורונה, ואין יוצא ואין בא...

בלית ברירה, החליטו השניים להמשיך הלאה ולנסות למצוא מקום לעגון בו. כך הם שטו לחופיה של הרפובליקה הדומיניקנית, אבל גם שם נסגרו הגבולות והם נאלצו לשוב אל הים כשהחילים המקומיים שהוצבו לאורך קווי החוף כיוונו אליהם את רוביהם. כך הם שטו מאי לאי במרחב הים הקריבי, כאשר שוב ושוב הדלת הייתה סגורה בעדם. גם כשהגיעו לג'מייקה וביקשו לרדת אל החוף נענו בסירוב מוחלט, אך בשל הנזקים שנגרמו למפרשיית הם לא יכלו להמשיך במסעם המפוקפק. כך נתקעו להם השניים בים הקריבי על המפרשיית ההרוסה, כשכל יום הולך ונעשה קשה יותר מחברו. המזון והשתיה הלכו ואזלו, ומה שהציל את חייהם ומנע מהם לגווע ברעב היה אי קטן ושומם שלצדו עגנו, שם מצאו למחייתם בננות, אגוזי קוקוס ומנגו, עליהם התקיימו מספר ימים. בשל התנאים הקשים והלחץ הנפשי השתבשה דעתו של האיטלקי עליו והוא אף ניסה לפגוע במנדל. בראותו כי לא יוכל להמשיך לשרוד עוד זמן רב במצבו זה, הפנה מנדל קריאות לעזרה דרך מערכת הקשר בספינה אל המשטרה המקומית בג'מייקה שלא ששה לסייע לו. אז, באותם רגעי משבר, נזכר מנדל בזהותו היהודית ומיד חשב כי הוא כבר יודע מי יוכל לסייע לו. הוא דיווח למשטרה כי הוא יהודי מישראל, והוא מבקש לאתר את שליח חב"ד בג'מייקה, כשהוא בטוח שהוא יסייע לו.

"אני עצמי הייתי בניר-יוק באותה עת", מספר הרב, "כשגם אני מסורב כניסה לג'מייקה, בשל הגבלות הימים ההם. עם זאת, הצלחתי לשוחח טלפונית עם מנדל. הוא שיתף אותי בתחושתו כי הוא חש אסיר ב'כלא בגן עדן'. לדבריו הוא במרחק נגיעה מהאי היפהפה, אבל אינו מורשה לעשות צעד אחד פנימה. ובכן, ראשית, דאגתי לו מרחוק למשלוח של מזון כשר שהגיע עד לסירתו, כולל מצרכים בסיסיים נוספים וכרטיסי טלפון שבאמצעותם יוכל לשמור על קשר עם בני משפחתו. חג הפסח הלך והתקרב, וכמובן דאגתי לו גם למצות לפסח. אבל בהיבט עדיין נשקפה סכנה מוחשית לחייו – ופתרון למצבו אין. הוריו הדאוגים טלפנו אלי והתחננו שאעשה למענו, היינו צריכים להציל את חייו, ואכן ניסיתי לפעול בכל דרך אפשרית לחילוץו. פניתי לכל מי שעלה בדעתי שיכול לעזור, כולל כל שר בממשלה שהכרתי, אך לצערי הגדול יום נקף יום ללא כל מוצא מהסכך".

למעלה מחודש וחצי היה עמית מנדל לכוד על המפרשיית התקולה, בלי בדל של מידע מתי תסתים הסאגה אליה נקלע. לאחר ימים רבים של מאמץ שלא נשא פירות, נכנס הרב רסקין לציונו של הרבי והתפלל שיזכה לסייעתא דשמיא להציל את מנדל האובד. "חזרתי לאכסנייתי", הוא נזכר בהתרגשות, "והנה קיבלתי שיחת טלפון מעורך הדין בג'מייקה ששכרתי למענו, והוא הודיע לי שמנדל קיבל אישור לרדת אל החוף בג'מייקה, שם יושם בבידוד עד שיקבל את האישור הסופי להגיע ארצה דרך ניר-יוק. ברוך ה', הדרך הביתה נפרצה".

מנדל ירד לחוף והתמקם בבית מקומי שהרב רסקין שכר למענו, כאשר בינתיים ארגן עבורו הרב כרטיס טיסה מג'מייקה לניר-יוק, ומשם טיסת המשך למישראל. כאשר מנדל הגיע לניר-יוק, השניים נפגשו בהתרגשות ובשמחה. מנדל הודה בכל ליבו לרב רסקין על המאמצים שהשקיע עבורו, והרב רסקין כדרכו של כל שליח שאל את מנדל אם ירצה להניח תפילין. "לא הנחתי תפילין מאז יום ברה-מצווה שלי", סיפר מנדל, "ועכשיו אני בהחלט מעוניין בכך. יתירה מזו: מהיום והלאה אני רוצה להניח תפילין במשך כל חיי! היו רגעים על הסירה – סיפר מנדל – בהם חשתי שאלו רגעי האחרונים עלי אדמות, אך הבטחתי לבורא העולם שאם אנצל – אעשה מאמץ לשוב אליו ולהתחיל לקיים ולו מצווה אחת כל ימי חיי. ואכן, חשתי כל העת את יד ההשגחה הסוככת עלי, ועתה אני מקבל על עצמי להניח תפילין בכל יום". מי כעמך ישראל, גוי אחד בארץ. ■

נר מצוה ותורה אור. פעילות שגרתית בבית חב"ד ג'מייקה

"ברוך ה', כל יום גדוש בעשייה. בעונת החורף פוקדים אותנו יהודים רבים הבאים מארה"ב לנפוש באי, ואנו חשים כי זכינו במתנה מן השמים לשמש כתובת הפתוחה לכל נשמה יהודית באשר היא. מי שייכנס לאולם הסעודות בבית חב"ד לבילי שבת קודש, יפגוש יהודים מכל קצווי העולם ומכל גווני הקשת: יהודי מקומי בעל שיער ארוך היושב לצד חסיד חבוש שטריימל, ועוד שילובים דומים בלתי-אפשריים לכאורה, אבל כך נראית אחדות ישראל בטהרתה. אנו מרגישים כי אנו מגשימים את שאפתנו – להיות מקור אור, מקום בו כל יהודי יכול להתחבר בו לאביו שבשמים, לנשמתו הצמאה ולאחיו בני ישראל באשר הם".

"בימים אלו", אומר הרב רסקין, "חל יום היארצייט של חותני ע"ה, הגה"ח רבי ישעיה זוסיא ווילהעלם, שכינה שנים רבות כראש המתיבתא 'אהלי תורה' חב"ד בברוקלין. הוא היה חסיד אמת, אוהב ישראל ואיש מעש רב פעלים. הוא היה חוזר רבות על אמרתו של החידושי הרי"ם לפרשת השבוע בעניין מכת חושך, בה נאמר "לא ראו איש את אחיו ולא קמו איש מתחתיו". החושך הנורא מכל הוא כאשר איש אינו רואה את אחיו ואינו מושיט לו יד בעת צרתו. וההתעלמות מצרתו של הזולת גורמת שגם לו עצמו לא תהיה תקומה – ו'לא קמו איש מתחתיו'. אני חש שהפתגם הזה הוא תמצית שליחותנו כאן, לראות איש את אחיו ולהקים ולהגביה זה את זה למעלה מעלה".

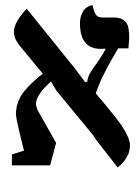
אם לא די בכל זה, הרב רסקין עוסק בין השאר גם בהפצת שבע מצוות בני נח בקרב תושבי האי. "הרב הורה כי בזמננו זהו מתפקידם של בני ישראל, כדברי הרמב"ם (בהלכות מלכים) 'ציווה משה רבנו מפי הגבורה לכוף כל באי עולם לקיים מצוות שנצטוו בני נח' – דבר שלא התאפשר במשך דורות רבים בהם בני ישראל היו במעמד נחות בין הגויים והייתה גם סכנה בדבר, אבל עתה רבים-רבים מאומות העולם מבקשים לשמוע את דבר ה', והתגובות שאנו מקבלים מדברות בעד עצמן. בהתאם לכך, פעלנו גם שמושל האי, הממונה מטעם הממשל האנגלי, יכריז על יום ההולדת של הרבי, י"א בניסן, כיום להגברת העיסוק והלימוד במצוות בני נח. אני גם מפרסם מדי פעם טורים בעיתונות המקומית בנושאים אלו, וברי לי שהמודעות הגבוהה בקרב האוכלוסייה בעניין מצוות בני נח מחוללת השפעה רבה גם במניעת אנטישמיות נגד יהודי האי וגם בתמיכה

"לימוד הרמב"ם שינה את חיינו"

אשריכם תלמידי חכמים: לרגל סיום מחזור הלימוד היומי בספר משנה-תורה הוא הי"ד החזקה להרמב"ם על שני מסלולי - השנתי והתלת-שנתי - והתחלת המחזור החדש בשעטומ"צ, כינס 'כי קרוב' לומדים קבועים ומגידי-שיעורים לשיחה מאלפת אודות ייחודיותה של תקנת הלימוד הנודעת מיסודו של כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זי"ע • היגיעה אל העומק הטמון בכל הלכה, ההתפעמות מלשון הזהב של החיבור, האתגרים במעלה הדרך להקפת כל התורה כולה, האושר שבקביעות הלימוד היומי והקשר הבלתי-אמצעי עם הנשר הגדול • בַּחֶזֶק יָד

יצחק הורוויץ

חת לשלוש שנים מתרחש המאורע הזה, והפעם ביום חמישה עשר בשבט הבעל"ט. ראש השנה לאילנות יהווה גם יום שמחה לכל המחזיקים בעץ החיים של התורה, בו יתאחדו שני המסלולים בלימוד הי"ד החזקה להרמב"ם – מחזור הלימוד פרק אחד ליום המסתיים אחת לשלוש שנים, ומחזור הלימוד בן שלושת הפרקים ליום המסתיים אחת לשנה.

רבבות אלפי ישראל שיצאו לדרכם בתחילת המסלול כשעל שפתותיהם מילות הפסוק שקבע הרמב"ם בראש חיבורו – המאפיינות כל כך את מהותו – אֶזְלָא אַבוּשׁ בְּהִיטִי אֶל כָּל מִצְוֹתֶיךָ, יהגו בחדרת קודש המהולה בשמחה לגמרה של תורה את סיומן של הלכות מלכים העוסק בהגדרתה של גאולת ישראל ודיני מלך המשיח:

ובאותו הזמן לא יהיה שם לא רעב ולא מלחמה, ולא קנאה ותחרות, שהטובה תהיה מושפעת הרבה, וכל המעדנים מצויין כעפר, ולא יהיה עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד, ולפיכך יהיו ישראל חכמים גדולים ויודעים דברים הסתומים ושיגו דעת בוראם כפי כח האדם, שנאמר כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים.

נשלמו הלכות מלכים והחיבור כולו, ברוך שאמר והיה העולם בפרטו ובכללו.

יְהִי חֵבֶר זֶה מְקַבֵּץ לְתוֹרָה שְׁפִעַל פֶּה בְּלָהּ

זה התחיל אצלם בקבלה קטנה, כמעט שולית למראית עין: לא 'סדר' שלם, לא מסכת חדשה, לא יעד יומרני. רק פרק אחד בכל יום, בלי יוצא מן הכלל. אבל מאותה קבלה צנועה נולד תהליך ארוך, עמוק ומשנה-חיים, כזה שהשפיע לא רק על מכלול העיסוק האישי בתורה למקצועותיה אלא גם על כל הסביבה, כמו גם על עשרות רבות של לומדים שיצאו בעקבותיהם אל המסע להקפת הלכות כל מצוות התורה.

לרגל סיום מחזור הלימוד חפצנו לשמוע עדויות מכלי ראשון, מפיהם של הלומדים. שוחחנו אפוא עם הרב עזריאל כהן המוסר שיעור קבוע ברמב"ם בגבעת זאב, הרב יאיר רדאעי ראש כולל ומגיד שיעור בראש העין, והבחור החשוב אלעזר מנחם חזן

מירושלים היום ומארגן חברות לימוד ברמב"ם היומי בקרב בני הישיבות. כל אחד מהם אינו רק לומד מן השורה, אלא גם עסוק ביזכור הרבים והפצת תקנת לימוד הרמב"ם.

שאלנו אותם: כיצד נוצר החיבור ביניכם ללימוד היומי ברמב"ם, ובאיזה אופן הוא משפיע על חייכם?

"תמיד רציתי ללמוד את הרמב"ם על הסדר", פותח ומספר הרב כהן, "אהבתי מאוד לעיין במשנה תורה וחלמתי ללמוד ולסיים את הספר כולו. התחלתי במלאכה הגדולה כבר לפני 25 שנה, עם חברותא, והיינו נפגשים וצוללים אל תוך עולמו של הרמב"ם. אבל כפי שקורה לעתים, החברותא הופסקה כעבור זמן עקב נסיבות שונות. השנים עברו להן, החיים המשיכו לכיוונים שונים, אבל הרצון להשלים את לימוד הרמב"ם לא נעלם ממני.

"כך הדבר נמשך עד שהגיעה מגפת הקורונה לעולם. אלו היו ימים מורכבים בהם כל אחד נאלץ ללמוד לבדו, והחלטתי: זה הזמן ללמוד את הרמב"ם, להגשים את שחשקה נפשי. למדתי במרץ רב וראיתי כי טוב, ואחר כך לקחתי על עצמי חברותא חדשה שהביאה אותי ליתר מחויבות, ולאחר מכן הוספתי ופתחתי שיעור קבוע בהשתתפות קהל רב, עד שבחסדי ה' זכינו לעבור בפעם הראשונה על כל ארבעה-עשר ספרי הי"ד. הלימוד היה טוב ומתוק ומרחיב את האופקים, ולכן חזרתי והמשכתי גם בפעם השנייה, ובעזרת ה' נזכה להמשיך עוד. זו עבודה רבה לעבור על

כל אלף הפרקים המכילים את כל הלכות התורה, אבל כשעושים זאת בהתמדה ובצורה מסודרת – מצליחים ועומדים במשימה, והסיפוק כמובן עצום."

"אצלי", אומר הרב רדאעי, "הכל התחיל מלוח המודעות השכונתי. ראיתי מודעה פשוטה המדברת אודות לימוד הרמב"ם. העניין מצא חן בעיני ובירתי מתי מתחיל המחזור הבא, והתשובה שקיבלתי הייתה מפתיעה: בעוד שבוע בלבד. בגלל התזמון המדויק החלטתי לצאת לדרך. זו הייתה החלטה אינטואיטיבית, הרגשתי שזה עבורי הדבר הנכון בזמן הנכון.

"באותה תקופה העברנו את מקום מגורינו לראש העין, והחלטתי לייסד במקום שיעור קבוע ברמב"ם. מה שהתחיל כשיעור קטן התפתח במהירות למוסד הרבה יותר גדול ומשמעותי. השיעורים החלו להתקיים גם בבתי פרטים של בעלי-בתי בקהילה, כשהם מתובלים באווירה חמה וביתית בה אנשים מרגישים נוח לשאול שאלות ולהיות חלק פעיל מהלימוד. השיעורים נערכים במהלך השבוע ובשבתות, והפכו לחלק בלתי נפרד מהשגרה הקהילתית. היחס לשיעור אינו כאל עוד שיעור תורה בבית הכנסת, אלא כאל חוויה משותפת המקרבת בין הבריות ואף כזו שהופכת את הלימוד לחלק מהחיים היומיומיים."

"בילדותי", מספר חזן, "כמו רבים מבני גילי היו לי ימים של רצינות לצד שעשועים ועיסוקים רגילים. ואז, באחד הימים, הגיע לידי פרסום על לימוד הרמב"ם היומי. הרעיון תפס אותי: אנשים מכל הגילאים ומכל גווי הקשת התורנית לומדים בכל יום פרק אחד בהתמדה, ורוכשים ידיעה בכל הלכות התורה כולה! החלטתי בכל מאודי שאני חפץ להיות חלק מהם.

"בהתחלה זה לא היה כה פשוט. לימוד הרמב"ם הוא דבר רציני הדורש התמדה, ריכוז והשקעה, וילד בכיתה ז' לא תמיד מחפש עוד תוכן לימודי בסיום חוק לימודיו בתלמוד התורה, אבל דווקא מפאת האתגר שבדבר התלהבתי והחלטתי לנסות. פתחתי את הרמב"ם והתחלתי ללמוד, וכעבור זמן הצטרפתי למסגרת לימודית של מבחנים סדירים ואף התחלתי ללמוד בחברותא. כך עשינו ערב אחרי ערב, בתהליך עקבי – פרק אחר פרק, בלי דילוגים ובלי ויתורים. בשלב מסוים קיבלנו קבלה ברורה: לא הולכים לישון לפני שלומדים פרק רמב"ם. בימים

רגילים המאמץ לא היה כה רב, אך האתגר האמיתי הגיע בערבי שבתות, בשבתות ובימי בין הזמנים בהם המסגרת מתערערת ונכנסת לחיים אווירה אחרת, אבל דווקא שם נבחנו הרצינות שלנו. לפעמים כל אחד מאיתנו למד לבד, לפעמים למדנו בטלפון, לפעמים הסתפקנו ברבע שעה-עשרים דקות בלבד, אבל לא ויתרנו!"

בְּלִשְׁוֹן בְּרוּרָה וְדֶרֶךְ קִצְרָה

איך שומרים באמת על העקביות וההתמדה? מה תוכלו לייעץ לחברכם בעניין זה?

"החברותא ומציאת המסגרת מסייעות מאוד לקביעות", אומר הרב כהן. "מסגרת כמו מפעל 'שינא' העורך מבחנים קבועים, מאפשרת את השמירה על ההתמדה". הרב רדאעי מצטרף לדברים ומעיר כי "העובדה שאתה מלמד שיעור בעצמך לאחרים או משתתף בשיעור קבוע, מסייעת לך לא לדלג על הלימוד".

"אני נזכר בדברי חכמינו", אומר חזן, "האומרים 'ומתלמידי יותר מכולם'. אם אתה רוצה לחדד דבר לעצמך – למד אותו לאחרים. אני משמש כרכז המעודד גם אחרים ללמוד ואני בעצמי לומד איתם. עצם הפעולה הזו יצרה אצלי חיוב פנימי. אי אפשר

לרמב"ם שפה מאוד בהירה, נעימה וקולחת. לכן כשאתה לומד רמב"ם, אתה לא מתעכב על פענוח המילים או הניסוח אלא יכול מיד להתמקד בתוכן עצמו, בהלכה, בעומק הדברים

"מלכד ההקשר הפרטי, כל נושא שאתה לומד ברמב"ם אתה מבין גם בהקשר רחב יותר, במבט מקיף הרואה את התמונה הגדולה. כאשר לומדים את כל פרקי הלכות שבת, למשל, אין זה רק עניין של ידיעת ההלכה היבשה אלא גם של הבנת המבנה, של הכרת ההיגיון הפנימי, של חיבור בין הפרטים לכלל השלם. כל פרק מוסיף לך מידע ומעמיק את ההבנה.

"מעבר לכך שכבן לעדת תימן לימוד הרמב"ם הוא לימוד עיקרי עבורי, שכן העדה נשענת על פסקיו באופן עקבי, הנה כל מי שעובר במשך מחזור שלם על הרמב"ם, למעשה עובר במקביל על ארבעת חלקי השולחן ערוך שהרי הרמב"ם הוא מקור לרוב הסעיפים בשולחן ערוך. זאת אומרת, כאשר אתה לומד רמב"ם, אתה לומד את היסודות, המקורות והבסיס שעליהם בנוי עולם ההלכה כולו.

"כמוכן, מלבד זאת, הרמב"ם עוסק בנושאים שרבים מלומדי התורה לעולם לא נחשפו אליהם בצורה שיטתית: דיני טומאה וטהרה, שופטים, מלכים ומלחמות, סנהדרין וקרבנות, עבדים ויובלות ועוד ועוד. אלו תחומים שלרוב לא נלמדים בישיבות אבל הם חלק בלתי נפרד מידיעת ההלכה. כמו כן, אי אפשר שלא להזכיר את הנושא של ימות המשיח שבהלכות אלה מנסח הרמב"ם משנה ברורה בסוגיות שלא עסק בהן גדולי ישראל כהלכה למעשה, או הלכות דעות העוסקות בתכונות האופי הראויות לו לאדם ובהנהגתו הנכונה באורחות חייו. כמוכן, ישנם מקורות נוספים ללימוד דרכי מוסר והנהגה, אבל הרמב"ם מציג זאת בצורה שיטתית ומסודרת, וכחלק מעולם ההלכה עצמו.

"לידי, וכבר הזכירו זאת, אחד היתרונות הגדולים של לימוד הרמב"ם הוא ההיכרות עם השפה שלו. לרמב"ם שפה מאוד בהירה, נעימה וקולחת. לכן כשאתה לומד רמב"ם, אתה לא מתעכב על פענוח המילים או הניסוח אלא יכול מיד להתמקד בתוכן עצמו, בהלכה, בעומק הדברים. כל אחד יכול לגשת את המלאכה, גם אם אינו תלמיד חכם בעל שיעור קומה. אין צורך לומר שיש בפסקיו ובניסוחו גם עומק רב ומקום להתגדר ולהתפלפל בו, אבל הבסיס, המבנה והשפה נגישים וברורים לכל. אדם יכול לפתוח את הרמב"ם ולהתחיל ללמוד בעצמו. כמוכן, תמיד עדיף להסתייע בתחילת הדרך בהדרכה על ידי מגיד שיעור או בספרי ביאור ופירוש, אבל עצם היכולת ללמוד גם באופן עצמאי היא משמעותית מאוד ומנגישה את עולמו של הרמב"ם לכל אחד."

"אני מזדהה מאוד עם הדברים", אומר חזן. "הרי הרמב"ם כתב את ספרו – כפי שמפרש בהקדמתו – 'שיהיו כל הדינים גלויין לקטון ולגדול'. החיבור הזה נועד לכל גיל, מקטן ועד גדול. כאמור, אישית, אני התחלתי ללמוד רמב"ם עוד טרם הגיעי למצוות, ומשנה לשנה אני לומד ורואה שהרמב"ם כתוב בלשון המתאימה לכל אחד לפי גילו ולפי רמת ידיעותיו והבנתו."

שְׁתֵּהא תוֹרָה שְׁבַעַל פֶּה פֶּלָה סְדוּרָה בְּפִי הַכֹּל

האם בכל מחזור למדתם דברים חדשים שלא למדתם במחזור הקודם?
"בהחלט", משיב הרב כהן נחרצות, "ניתן להתעמק בדברי הרמב"ם באופן אינסופי".
"גם עבור מי שלמד תורה שנים רבות מציע הרמב"ם עומקים חדשים", אומר הרב

לדבר על לימוד אם אתה לא מחובר אליו בעצמך. במקביל, התגובות לא איחרו להגיע. רבים רבים ניגשו אלי ואמרו לי שקיבלו על עצמם ללמוד רבע שעה ביום, אבל רבע השעה הפך לשעה... הרמב"ם סוחף אותך אליו."

למה דווקא רמב"ם? הרי יש אינספור אפשרויות ללימוד תורה יומי – גמרא, שולחן ערוך ועוד. מה מיוחד ברמב"ם שהלהיב אתכם כל כך ומדרבן אתכם להמשיך יום אחר יום?

"ספר משנה תורה כשמו כן הוא – הוא מקיף את הלכות התורה כולה", מסביר הרב כהן, "ואכן זו הייתה מטרתו של הרמב"ם בחיבורו, כפי שהוא מאריך בכך בהקדמתו. בלימוד זה אתה נחשף לנושאים הלכתיים שבלעדיו לא היית מגיע אליהם. יש תחומים בתורה שהיכרותי עמהם נוצרה רק בזכות הרמב"ם. כמו כן, משנה תורה הוא גם בסיס להלכות שנפסקו בשולחן ערוך. אבל מעבר לכך יש חלקים שלמים ברמב"ם שאינם בשולחן ערוך, ואלו מקצועותיה של תורה שכל יהודי צריך להכיר, ללמוד ולדעת כחלק מקיום מצות ידיעת התורה כולה.

"אגב, למרות שהחיבור הוא ברובו הלכתי טהור, הרמב"ם משלב – בעיקר בסימני הלכות וספרים, אבל גם תוך כדי לימוד – ענייני מוסר והשקפה בניסוחו המיוחד ובצורה מעוררת לב, כמו למשל בסוף הלכות חנוכה כאשר הוא מדבר בשבחה של תורה שבאה לעשות שלום בעולם. וכמוכן, לאורך כל החיבור כולו השפה של הרמב"ם בעצמה היא מיוחדת במינה, צחה ובהירה. לא פלא שהיא מכונה 'לשון הזהב'."

"ראשית", משיב הרב רדאעי, "יש לציין את העושר והמגוון של התכנים שהרמב"ם מציע בספרו. כאמור, משנה תורה כולל היקף של התורה כולה, לאורכה ולרוחבה וגם לעומקה. קח לדוגמה את הלכות יסודי התורה, בהן הרמב"ם עוסק בעיקרי האמונה במציאות ה', לצד ליבון עניינים של גרמי השמים, הגלגלים, יסודות הבריאה ומבנה

היקום. כמו כן, בהלכות קידוש החודש הלומד נחשף לחכמת התכונה ממקור נאמן ולדרכי עיבוד החודש וידיעת פרטי מולד הלבנה. זהו ידע שלא תמצא בשום ספר הלכה אחר, ובלשון נהירה שכזו. זהו ידע בעל ערך עצום בכל צדדיה של התורה.

רדאעי. "אני תמיד לומד משהו חדש. פעמים רבות הלימוד היומי מגיע לדייונים הלכתיים מורכבים. ניתן אמנם להסתפק בלימוד שטחי, אבל מי שרוצה לעיין ולהבין באמת – יש לו יריעה רחבה לעסוק בה".
האם לימוד הרמב"ם הוסיף לכם אישית גם בהקשרים אחרים מחוץ ללימוד?

"כאמור, הרמב"ם מסייע להבין את כלל התורה כולה", אומר הרב כהן. "בכלל, אני רואה בכך סייעתא דשמיא מופלאה. עשרות פעמים אירע לי שבדיוק לאחר שהגעתי בלימוד הסדיר ברמב"ם להלכות מסוימות והבנתי אותן לאשורן, הייתי נתקל בסניף לנושאים אלה באחד משאר השיעורים שאני מלמד, ורק מתוך דברי הרמב"ם הכרתי את הדברים וידעתי כיצד לגשת אליהם. במקרים כאלה, מול

עניינם של הלומדים הייתי פותח מיידית את הרמב"ם וקורא להם את הדברים בלשונו. כך גם ביחס לכל מיני מושגים סתומים שנתקלנו בהם בשיעורים או שנשאלתי מקרב השומעים, וכיתי לעזרתו הצמודה של הרמב"ם מן השמים שאלמלי היא לא הייתי מוצא ידי ורגלי בעניינים אלו. דרך אגב, במחזור הלימוד הקודם היה דבר פלא: בדיוק בתקופת חג הסוכות למדנו ענייני סוכה, ובשנת השמיטה למדנו דיני שביעית, וכן הלאה. דבר בעתו מה טוב".

"אחד הדברים המרגשים ביותר בלימוד היומי", אומר הרב רדאעי, "הוא האושר והסיפוק שהוא ממלא

בהם את חייהם של הלומדים. לפני כשבועיים סיפר לי ראש כולל מכריי שבקרוב, עם סיום מחזור הלימוד של שלושה פרקים ליום, הוא יסיים להקיף את משנה תורה בפעם השלישית בתוך שלוש שנים! בתלת זימני הווי חזקה, והשמחה שממלאת אותו לא תתואר".

"כאשר לומדים סוגיה בגמרא", מסביר חזן, "יש לעיתים תחושה של ערפול: מה טעמו של כל מאן-דאמר, מהו המהלך השלם ואיך הדברים מסתדרים בסוף. אך כשמגיעים לרמב"ם, רואים כיצד הוא מסכם את הכל בלשון קצרה ובהירה. פתאום התמונה מתבהרת, ומשם החזרה לדרך הגמרא נעשית בצורה מסודרת ושלווה יותר. זה נתן לי הצלחה גדולה יותר בהבנת הסוגיות הנלמדות בישיבה. בכל פעם שאני מגיע לנידון חדש בגמרא שאני חש שהוא עמום בפניי – אני מעיין ברמב"ם ומבין כיצד הוא ניגש לדברים, ואז הלימוד שלי הוא אחר לגמרי".

שיהיו כל הדינים גלויין לקטן ולגדול

לאור נסיונכם, עד כמה הלימוד הקבוע באופן מחזורי מסייע ומועיל בלימוד הרמב"ם?

"יש תועלת רבה מאוד בידיעה שבתוך זמן מוגדר מסיימים את כל משנה תורה", אומר הרב כהן. "זה נותן תחושה של התקדמות, של הישג, של סיפוק. זה גם מאפשר ללומד לחזור ולעבור שוב על הדברים, ובכל פעם עם הבנה מעמיקה יותר. המבנה היומי גם הוא חשוב: בכל יום לומדים משהו חדש. זה לא לימוד שמתרכז בעמוד אחד או בסוגיה אחת לזמן ארוך. זו התקדמות מתמדת ורציפה המביאה להקפה שלמה. הלימוד הקבוע, בדרכו, מחייב אותך, וכשלוקחים את הלימוד ברצינות זוכים לסייעתא דשמיא שהקביעות לא תזוז ממקומה".

"מעבר לכך שהמחזוריות מחייבת", משיב הרב רדאעי, "כאשר ישנה קבוצת אנשים הלומדים כולם יחד פרק זהה, ביכולתך לשאול ולדבר בלימוד עם אחרים, לחלוק חידושים וכדומה".

יש ודאי זמנים מאתגרים יותר, שבהם לא קל ללמוד את השיעור הקבוע...

"לכל אחד יש קושי", אומר הרב רדאעי, "אבל החכמה היא דווקא הקביעות – לעמוד על כך גם בזמנים המאתגרים ולא לוותר". "היו

ימים בהם הייתי בערב טיסה לחו"ל", מצטרף הרב כהן, "או זמנים אחרים של עונות שמחה במשפחה, אבל תמיד הלימוד המשיך איתי לכל מקום. וברוך השם, תמיד ראינו את גודל הסייעתא דשמיא. לפעמים התוכן הנלמד במחזור בדיוק באותה עונה מאתגרת היה קל יותר להבנה, והדבר אפשר לשמר את הקביעות גם בזמני הלחץ. בכל מקרה, גם אם אירע ולא הצלחתי להדביק את הלימוד ביום מסוים, דאגתי להשלים אותו ביום הבא או בשבת".

"יש זמני קושי", מודה חזן, "אבל אחרי הקושי מגיע אור גדול. אתה אומר לעצמך: אני יודע משנה תורה. אני מכיר את התורה כולה. אין שמחה גדולה מזו. אם אדם מקבל על עצמו ללמוד כל יום אפילו רבע שעה-עשרים דקות, בסוף הוא יודה לעצמו על כך כל חייו".

עד כמה הלימוד של הרמב"ם משפיע על הסביבה שלכם?

"השיעורים הולכים ומושכים יותר ויותר אנשים משנה לשנה", אומר הרב רדאעי, "אנשים משתוקקים ללמוד רמב"ם על הסדר ומקפידים יום אחר יום על הקביעות". "הקרוב קרוב קודם", אומר הרב כהן בחיוך, "ראשית אציין את בני שבמשך תקופה ארוכה למדו רמב"ם, כאשר ההשפעה של הלימוד התפשטה גם מחוץ למשפחה. כמו כן, רבים רבים החלו ללמוד בזכות השיעור שאני מלמד. אברך אחד משכניי הנו תלמיד חכם ומתמיד גדול, הוא הצטרף בהשפעתי למסלול ומאז הוא מודה לי בכל עת מצוא ומספר כמה הלימוד מוסיף לו".

"כפי שסיפרתי", אומר חזן, "אני פועל בהפצת לימוד הרמב"ם היומי, ואני חוזר ואומר לכל מכריי שזו טובתם בגשמיות וברוחניות: 'שב עם חברותא או עם עצמך' – אני אומר להם – 'יהקדש לך רבע שעה-עשרים דקות. מלבד הידע התורני הרב שתרכוש לעצמך, תזכה לסיפוק מאין כמוהו".

האם הלימוד חיבר אתכם במיוחד לדמותו של הנשר הגדול הרמב"ם?

"מתוך ספרו של הרמב"ם אתה לומד על גדלותו", אומר הרב רדאעי. "בעקבות הלימוד הלכתי והחכמתי הרבה בתולדות חייו ובסודות עריכתם של ספריו האחרים". "הדבר המיוחד הוא שכל לומד מרגיש קשר של ממש לאחד מגדולי האומה", מוסיף הרב כהן וקולו נלהב. "אירע כמה פעמים שנסענו לקברי צדיקים בגליל, ובהזדמנויות אלה עלינו גם לקבר הרמב"ם בטבריה. זה היה מיוחד במינו – לפקוד את ציונו של גדול בישראל שאת ספרו אנו לומדים דבר יום ביומו. בנסיעות הללו, במשך כל הדרך הגינו ברמב"ם, וכשהגענו לציון השלמנו את הלימוד. כמו כן, ביקשנו מבעל הציון, הרמב"ם, שזכות הלימוד הקבוע שלנו בספרו תעמוד לנו להיענות בתפילותינו".

"גם אני עליתי מפעם לפעם לציון הרמב"ם", אומר חזן, "ותמיד כשהגעתי לשם הרגשתי משהו אחר לגמרי מציוניהם של צדיקים וגדולים אחרים. הבנתי שמדובר בתחושה שאתה פוקד את ציונו של גדול שזכות להכירו אישית. אולי ניתן לדמות זאת לעלייה על קבריהם של סבא או סבא-רבה שלך, דמויות שהם חלק מעולמך ואתה חש כלפיהם קרבה מיוחדת. כשהייתי בקבר הרמב"ם, התפללתי שאצליח ללמוד בספרו יותר ויותר, ושהוא ימשיך לזכותנו להגדיל תורה בישראל".

זכה דורנו בתקנת לימוד הרמב"ם, במסגרתה מתאחדים מוניי בית ישראל סביב הלכות התורה כולה. דומה כי מעולם לא דבקו שפתותיו של הרמב"ם בקבר יותר מאשר בזמננו זה, והוא מצידו ימליץ טוב בעד הלומדים והנלווים אליהם לראות בישיבת ה' כי בא מעד, כדבריו בסיום חיבורו הגדול: "לא נתאו הנביאים והחכמים ימות המשיח – לא כדי שישלטו על כל העולם, ולא כדי שירדו בגויים, ולא כדי שינשאו אותם העמים, ולא כדי לאכול ולשתות ולשמוח, אלא כדי שיהיו פנויים בתורה וחכמתה... כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים". ■

בכל פעם שאני מגיע לנידון חדש בגמרא שאני חש שהוא עמום בפניי – אני מעיין ברמב"ם ומבין כיצד הוא ניגש לדברים, ואז הלימוד שלי הוא אחר לגמרי

להתרגל להתחדש

כיצד יוצאים ממצרים שבנפש > מדוע שאל הבעל שם טוב את שאלתו של רבי יהושע בן לוי > ומה עושים כאשר הלב נעשה חרש לדבר שבקדושה

היום הזה, והוא אינו חי ביום אתמול. הכל אצלו מתנהל באופן של "כחדשים". כיצד ניתן להגיע לכך? כשהוא מפנים בתודעתו את עניין מתן תורה שבכל יום, שהקב"ה הוא "נותן התורה" – בלשון הווה, והיום הוא "מצוך" את "הדברים האלה", התורה נעשית אצלו תורה חדשה, והוא יוצא משעבוד היצר לגאולה פרטית.

לעומת זאת, אם ח"ו חסר בהתחדשות וחייו הרוחניים שוקעים בשינה ותרדמה, למעשה הוא יורד עם נפשו האלוקית אל הגלות בקרב הנפש הבהמית. ולכן כה משמעותי מקומה של המצוה הראשונה – "החודש הזה לכם", לזכות לחיות חדשה ואור חדש במלאכה ה'.

ודאי מכירים אתם את סיפור הגמרא על רבי אלעזר בן ערך, מגדולי התנאים – עליו נאמר באבות בשם אבא שאול ש"אם יהיו כל חכמי ישראל בכף מאזנים ואליעזר בן הורקנוס אף עמהם, ואלעזר בן ערך בכף שנייה מכריע את כולם" – שנקלע למקומות תענוגים הנקראים פרוגייתא ודיומסת, ונהנה מהיין והמים המשובחים שם עד ששכח תלמודו. וכששב משם והתבקש לקרוא בתורה ולפתוח בפסוק "החדש הזה לכם", תמורת זה יצאו מפיו התיבות 'החרש היה לכם' – בדיוק להפך ממשמעות הכתוב שנתבארה לעיל: ה'חודש' נעשה כ'חרש', 'הזה' נהפך ל'היה', וה'לכם' כבר נקרא 'לכם'. הלב נעשה חרש, כאבן דוממת. בעקבות זאת חכמים ביקשו עליו רחמים, ותלמודו חזר אליו.

רבנו הצמח צדק מבאר שכמוכן לא היה זה באקראי שרבי אלעזר בן ערך התבקש לקרוא פסוק זה דווקא, אלא זהו בבחינת "זה לעומת זה עשה האלוקים": הרי על מה היה עיקר מלחמתו של פרעה מלך מצרים? "מי ה' אשר אשמע בקולו..." לא ידעתי את ה'". המצרים העריצו רק את כוחות הטבע ומציאות העולם, ולדידם אין כל מציאות גבוהה מזה. חיים שכאלה מורידים את האדם לשאול תחתית, שהרי אין לו כל סיבה להגביה את עיניו למעלה – "שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה" – ולמצוא דבר משמעותי בחייו.

על כך בא משה רבנו ואומר: "החודש" – שומה עלינו לכוון את ההתחדשות כיסוד בעבודתנו. וכשפנימים זאת אליבא דאמת, עניין החידוש הולך ונעשה "הזה", כדבר העומד חי לנגד העיניים, כשם שלעתידי לבוא נאמר ש"כל אחד מראה באצבעו ואומר זה ה' קיוונו לו". וכך הדברים מאירים "לכם", בפנימיות נפשכם.

ברם, אם מוניחים את עניין ההתחדשות ורואים לנגד העיניים רק את טבע העולם,

ממנו את חיות הנשמה ורעננותה, עליו להפנים ולהכיר ש"החודש הזה לכם" – כוח ההתחדשות שבבריאה הוא שלכם ובשבילכם, וביכולתכם להתחיל בכל רגע מחדש ממש.

התהוות כתומדת

תשאלו: מדוע אכן נזקקת הבריאה להתחדשות תמידית? בנקודה זו מרחיב אדמו"ר הזקן בחיבורו 'שער היחוד והאמונה' שבתניא, שם הוא מבאר שבריאת השמים והארץ אינה דומה לאומן העושה כלי פעם אחת ומיד שסיימו הכלי אינו זקוק לידידו של האומן, כי ביצירת הכלי אין כל חידוש של ממש אלא רק שינוי צורה. זהו שינוי 'מיש ליש' – האומן נטל גולם עץ שכבר קיים ועומד, או גולם מתכת של כסף וזהב, ובמומחיותו יצר לגולם צורה חדשה הראויה לשימוש בני אדם. משום כך, כיוון שגולם הכלי התקיים עוד קודם לכן ללא סיועו של האומן, לכן גם לאחר גמר המלאכה אין הכלי זקוק עוד לידידו של האומן.

לעומת זאת, בריאת העולם על כל מרכיביו – מבעלי חיים ועד צמחים, מאבנים ומתכות ועד גרמי השמיים – הכל נזקקים להתהוות בכל רגע ורגע, כי בזה מדובר בבריאה 'יש מאין' מוחלט. אין אלו כמה עצמות שהתחברו להם למערכת איברים וגידים, או מקבץ סלעים קטנים שהפכו לסלע ענק. זו התהוות חדשה לגמרי שאין כל היתכנות לקיומה, והימצאותה היא פלא עצום נגד ההיגיון. ומשום כך היא צריכה הזרמת חיות להתהוותה בכל רגע ורגע, וכאמרנו בתפילה "המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית".

שוו בנפשכם: כשאדם לומד בעיון את הדברים הללו ומתבונן בכך שבכל יום הקב"ה אכן מחדש בטובו את הבריאה ככתחילתה, הדבר מעניק לו התחדשות והתרעננות עצומה לעבודת ה'. אין הוא עובד מכוח ההרגל בלבד, על פיו היום הוא כאתמול והמחר כהיום, אלא הוא אומר לעצמו באמת לאמיתו: מה שהיה – היה. גם אם כשלתי ח"ו, לא אתן לדבר זה להשליך על מצבי כיום. הקב"ה בורא הכל מחדש ומאפשר לי לפתוח בחיים חדשים מדי יום ביומו ובכל רגע ורגע. וכדברי חז"ל על הפסוק "והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום" – "בכל יום ויום יהיו בעיניך כחדשים".

שאו מרום עיניכם

בלקוטי תורה מבאר אדמו"ר הזקן את עניין הגלות והגאולה הפרטית שבנפש כל אחד ואחד. לדבריו, גאולה פירושה שיהודי חי ומרגיש את

פעם אחת נכנס אברך להיכלו של הרבי זי"ע ל'יחידות', שבו רצון ממצבו הרוחני. בפתקא שהגיש לרבי כתב כי הוא חש שאינו ראוי להיכנס כלל בעבודת ה'. "כשאני חושב לעצמי מה עשיתי במשך ימי חיי וכמה מלוכלך אני בפגמי העבר, אני תוהה איך אוכל לעבוד את ה' בתורה ובתפילה?".

לשאלתו זעקתו הפנימית השיב הרבי בתוכן זה: הקב"ה ברא את העולם באופן כזה שהוא דורש התהוות מתמדת, כלומר שהבריאה מתחדשת בכל רגע ורגע. וכתורת הבעש"ט על הפסוק "לעולם ה' רבך נצב בשמים", שדבר ה' בעשרה מאמרות עומד לעולם בשמים ובארץ וכל צבאם להוותם ולקיימם. ומה הטעם לכך? כדי שיהודי ייתן אל ליבו בבואו להתייבב לעבוד את הקב"ה ולשוב אליו באמת, שבכל רגע הוא נעשה מציאות חדשה, הוא אדם חדש, וממילא כל מציאות העבר הפגומה שייכת לאדם הקודם שהיה בעולם הקודם, וזו כבר מזמן התבטלה ואיננה עוד.

כמה עידוד טמון במילים הללו!

בפרשת השבוע מצוים ישראל עוד בעודם במצרים על מצוות קידוש החודש – "החודש הזה לכם ראש חודשים". וכולנו מכירים את פירוש רש"י הראשון שבתורה, שאפשר לומר שהוא 'מנת הפתיחה' של מפרשי המקרא, הכותב על הפסוק "בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ": "אמר רבי יצחק, לא היה צריך להתחיל את התורה אלא מ'החודש הזה לכם', שהיא מצוה ראשונה שנצטוו ישראל וכו'".

מהו אכן הטעם שמתוך תרי"ג המצוות נבחרה דווקא מצות "החודש הזה לכם" להיות המצוה הראשונה שנצטוו ישראל?

אומר השפת אמת על דרך העבודה, ש'חודש' הוא לשון התחדשות, ומשום כך זו המצוה הראשונה שנצטוו ישראל, כי בכך מלמד אותנו הקב"ה את המסר החשוב מכל: עליכם לצאת ממצרים, מהגלות הפרטית בתוך כבלי המגבלות שהבאתם על עצמכם. אתם הולכים ומשתעבדים לחומר הגוף והנפש הבהמית, ולא פלא שהמצוות שאתם מקיימים נעשות ברגילות של קבע, בבחינת "מצות אנשים מלומדה". הכל מגיע מ"ויקם מלך חדש על מצרים", והוא שרצה ליטול מכם את כוח ההתחדשות שהוא חיוני כל כך בעבודת ה'.

על כן – אומר הקב"ה – יהודי הרוצה לצאת ממצרים, היינו מהמצרים והגבולות הפרטיים שלו, כיוון שהוא חש שהיצר הרע משתלט עליו, והנפש הבהמית וענייני העולם נוטלים

אזי הולכים ומתגשמים עד שאפשר ליפול ח"ו ב"חמרא דפרוגייתא ומיא דדיומסת". כי במצבו זה האדם הולך שבי אחר ענייני העולם הזה התופסים את תשומת ליבו, וכך הוא מתגשם יותר ויותר עד שבריווי הגשמיות יתר על המידה הדרושה לניהול חייו הוא כבר נעשה 'חרש', מוחו וליבו נאטמים והוא הולך ומתרחק ח"ו מהקב"ה. משום כך, לא פלא ששער הכניסה לעבודת ה' ומצוותיו הוא זכירת העיקרון היסודי של ההתחדשות – "החודש הזה לכם"...

חדש ימינו כקדם

בסיום מגילת איכה נאמר "השיבנו ה' אליך ונשובה, חדש ימינו כקדם. כי אם מאס מאסתנו קצפת עלינו עד מאד". אנחנו אומרים לקב"ה: אנא, "השיבנו ה' אליך ונשובה, חדש ימינו כקדם". למה? "כי אם מאס מאסתנו קצפת עלינו עד מאד". לכאורה זה לא מובן: וכי אנו אומרים למי שגירש אותנו, השב אותנו אליך בגלל שקצפת עלינו? ! הרי לא בכדי הוא מאס בנו... מה הפשט כאן?

מגילת איכה פותחת במשל: "היתה כאלמנה", ודרשו בגמרא למה נאמר "כאלמנה" ולא אלמנה ממש, כי אכן כנסת ישראל בזמן הגלות היא רק "כאישה שהלך בעלה למדינת הים". הוא חי וקיים אך אינו דר עימה בכפיפה אחת. הגלות כולה היא מעין גירושין, כביכול הקב"ה נתן גט כריתות לעם ישראל, ומשום זה גלינו מארצנו ונתרחקנו מעל אדמתנו.

בהקשר לכך, הגמרא מביאה כמה אופנים של גירושין: יש בעל המשלח את אשתו ואינו יכול לשאת אותה שוב לאישה, אך באופן אחר יש אפשרות להחזירה גם לאחר ששילחה. במה הדבר תלוי? בסיבת הגירושין. אם זהו משום שמצא בה ערות דבר, היינו שסרחה עליו בעוון, היא אסורה לחזור אליו. אך אם היה זה בגלל שמאס בה כיוון שמצא בה דבר של גנאי, מותר לו לשאתה מחדש.

לאור זאת מבאר רבי לוי יצחק מברדיטשוב ואומר שזהו שאנו אומרים להקב"ה: בבקשה ממך, "השיבנו ה' אליך", כי במקרה דידן כל סיבת הגירושין הייתה "כי אם מאס מאסתנו" גרידא, ולא הייתה בנו ערות דבר. ולכן גם לאחר ש"קצפת עלינו עד מאד" יש מקום לחזור ולחדש את הנישואין כמקדמת דנא. ולכן מנהיג ישראל בקריאת מגילת איכה בתשעה באב הוא לחזור ולקרוא שוב את הפסוק הקודם ולסיים בו: "השיבנו ה' אליך ונשובה, חדש ימינו כקדם". הוציאנו נא מן הגלות ונשוב להיות יחד כבעבר.

וראו זה פלא: הלא הפסוק "השיבנו ה' אליך ונשובה חדש ימינו כקדם" יש בו לכאורה כפל לשון – למה חוזרים ואומרים "חדש ימינו כקדם" אחר שכבר ביקשנו "השיבנו ה' אליך"?

אלא זו בדיוק ההוראה המעוררת עבורנו: כיצד יהודי שב אל ה' איך ביכולתו לצאת מן הגלות? והתשובה: "חדש ימינו כקדם". דהיינו, כשהוא משלב בעבודתו את תודעת ורגש ההתחדשות. שאין הוא חי ביום אתמול, אלא הוא חש כיצד הקב"ה נתן לו ביום זה כוחות חדשים וחיות חדשה לעבדו בלבב שלם. בזאת יוצאים מן הגלות לגאולה.

שתי תשובות שהן אחת

בגמרא מסופר שר' יהושע בן לוי רצה לדעת מתי יבוא המשיח, ומשכן הוא שאל את אליהו הנביא כיצד יוכל למצוא אותו ולזהותו. אמר לו אליהו שהוא יושב בשערי רומי בין החולים, ותיאר לו בפרוטרוט כיצד הוא נראה. הלך לשם ר' יהושע בן לוי ומצא מי שעונה לתיאור זה ושאלו "אימתי קאתי מר". אותו עני השיב לו: "היום", ור' יהושע נעשה שמח ומאורש. אכן, סוף-סוף הגיע היום... ברם, היום חלף-עבר ומשיח טרם הגיע לגאול את ישראל. הצטער רבי יהושע, וכשפגש שוב את אליהו הנביא סיפר לו את השתלשלות הדברים ושאל ממנו פשר דבר. השיב לו אליהו הנביא בלשון הכתוב: "היום – אם בקולו תשמעו".

שואל רבי לוי יצחק מברדיטשוב: ממה נפשך, למה לא אמר המשיח לר' יהושע כבר בתחילה את הכתוב במלואו, "היום אם בקולו תשמעו"? אלא זו בדיוק נקודת הדברים: מלך המשיח גילה לרבי יהושע בן לוי שהמענה לשאלתו אכן טמון במילה שאמר לו: "היום" – זו העצה והדרך להבאת הגאולה. על יהודי לחיות את הרגע שבהווה, והוא נדרש לדעת שבעבודת ה' כביכול אין אתמול ואין מחר, יש לפניו רק היום הזה. ולכן עליו לדקדק במעשיו שהיום הזה יהיה יפה מקודמו, בהתחדשות של ממש, וכך יוצאים מהגלות.

כידוע, הבעש"ט שיגר מכתב לגיסו בארץ ישראל, רבי גרשון מקיטוב, בו סיפר על חזיונותיו בראש השנה תק"ז, כאשר עשה עליית נשמה ועלה להיכלו של משיח, שם שאלו "אימתי קאתי מר", והמשיח השיב:

"לכשיפוצו מעיינותיך חוצה", דהיינו כאשר מעיינות תורת החסידות יושפעו ויפוצו בכל העולם, אז יהיה זמן הגאולה ותהיה עת רצון וישועה. שאל על כך הרבי זי"ע: לכאורה, הלא כבר מפורש בגמרא מענה מלך המשיח לרבי יהושע בן לוי "היום אם בקולו תשמעו", ואם כן מה ראה הבעש"ט לשאול שוב "אימתי קאתי מר", ומה משמעותה של התשובה שקיבל הפעם מפיו של משיח: "לכשיפוצו מעיינותיך חוצה"?

אלא, ביאר רבנו, "לכשיפוצו מעיינותיך חוצה" אינה תשובה חדשה, אלא ביאור למענה הקודם שניתן לרבי יהושע. "אימתי קאתי מר?" – "היום". וכיצד עושים את עבודת היום? – "לכשיפוצו מעיינותיך חוצה". איך יהודי יעשה את עבודת יומו "כחדשים", דהיינו לחיות בהתחדשות? על ידי שיקיים בנפשו "לכשיפוצו מעיינותיך חוצה" ותפתח בו ההכרה בתכני האלוקות המבוארים בתורת החסידות, כאשר אלה יחדירו בו חיות חדשה בתורה ומצוות, כאילו נצטווה היום ממש. לחיים, לחיים ולברכה. שנעשה ונצליח להתחדש בעבודת ה', ומכוח ההתחדשות יוארו כל חיינו.

ישמה לב מבקשי ה'

בס"ד נפתח קו שייעורי חסידות בשפה נהירה ושווה לכל נפש

מפי גדולי המשפיעים בתכניות הלימוד "לב לדעת - תפארת שמשון"

שיעורים איכותיים שנמסרו בטוב טעם ודעת ובהסברה נפלאה בנושאים:
 ידיעת ה' • אהבת ה' • אוצרות של יראת שמים • תורה לשמה • חלק אלוהי ממעל • תשובה • אהדות • מעלת נשמות ישראל ועוד

תניא - לקוטי אמרים
 תניא - שער היחוד והאמונה
 תניא - אגרת התשובה
 מאמרים וסוגיות יסודיות בתורת החסידות

הגה"ח ה'חזר' הרב יואל כהן ע"ה
 הגה"ח הרב מענדל ווכטר שליט"א
 הגה"ח הרב שניאור זלמן גופין שליט"א
 הגה"ח הרב אפרים דמיחובסקי שליט"א
 הגה"ח הרב יצחק קפלן שליט"א

הגה"ח הרב יואל כהן ע"ה
 הגה"ח הרב מענדל ווכטר שליט"א
 הגה"ח הרב שניאור זלמן גופין שליט"א
 הגה"ח הרב אפרים דמיחובסקי שליט"א
 הגה"ח הרב יצחק קפלן שליט"א

03-610-90-99

הוראות תפעול מערכת השיעורים
 הקשה על סולמית # - חזרה לתפריט הקודם • הקשה על כוכבית וסולמית # - חזרה לתפריט ראשי • הקשה על 2 - מעבר להודעה/שיעור הקודם • הקשה על 8 - מעבר להודעה/שיעור הבא • הקשה על 3 - להריץ 5 דק אחורה • הקשה על 6 - להריץ 5 דק קדימה

לב לדעת
 תפארת שמשון

קליפת נוגה ומקבל חיותה ממנה, שהם כל דברים הטהורים ומותרים שנעשית בהם המצוה מעשית כגון קלף התפילין ומזוזה וספר תורה, וכן אתרוג שאינו ערלה, ומעות הצדקה שאינן גזל.

ועכשיו שמקריבם לגבורה, הרי החיות שבהם עולה ומתבטל ונכלל באור א"ס ב"ה שהוא רצונו ית' המלוכש בהם. מה שאין כן דברים האסורין הרי הם מקבלים חיותם משלש קליפות הטמאות לגמרי שאין להם עליה לעולם, וכן כל מצוה הבאה בעבירה ח"ו.

(ע"פ תניא פרק לז)

הקשר של רבי אבימי ל"שום היתומים"

והאמר רב חסדא, קולפי מאבי בלעי מאבימי עליה דהא שמעתתא: בא להכריז רצופין – ל' יום. שני וחמישי (ושני) – ס' יומי (א.)

במס' ערכין, דתנא חדא שום היתומים ל' יום, ותניא אידך ששים. ומתוך לה אבימי: בא להכריז רצופין כל ימות השבת, מכריז ל' יום. בא להכריז שני וחמישי, מכריז עד ס' יום, מיום שמתחיל עד יום שפוסק, דהיינו י"ח ימי הכרזה בס' יום. . והיה רב חסדא משכח התירוץ ומכה אותו אבימי (רש"י כגירסת הש"מ)

להבין מה השייכות של התירוץ לאבימי דווקא.

הנה אבימי בגימטריא ס"ג, וחסדא הוא חסד, בגימטריא ע"ב. היינו שאבימי הוא בקו השמאל (והוא מ"חריפי פומבדיתא", חריף בגימטריא בינה-גבורה-הוד – קו השמאל) ורב חסדא הוא מקו הימין, ובמוחץ עצמם, חסדא הוא בגימטריא חכמה (שבקו הימין), ואבימי הוא בינה עילאה.

והנה יתומים הם שאין להם אב ואם, כמו שכתוב כי אבי ואמי עזבוני, ויכול להיות שימכרו נכסיהן בזול, ולכן מכריזין על נכסיהם. וענין הכרזה הוא המשכה מאו"א [אבא ואמא עילאין שהם חכמה ובינה], כמבואר במאורי אור מערכת כרוז.

ובזה יש שני אופנים של הכרזה:

יש הכרזה שהיא שלושים יום, והענין בזה מובן מהמבואר בלקוטי תורה להאריז"ל פרשת וירא על פסוק אש יצאה מחשבון, שישנם ל' גבורות היוצאות מחשבון, חשבון הוא בחינת חכמה, והוא מבחינת מואב היינו מאב דחכמה.

אבל יש הכרזה מבחינת בינה, והיא ההכרזה דשישים יום, ס' הוא בחינת בינה עילאה המקבלת משה ספירות ראשונות דחכמה (כמבואר במקדש מלך על הזהר ח"ב כזו, ב).

וזהו שההכרזה היא בשני וחמישי דווקא, כי ימי שני וחמישי דימות השבוע הם לנגד גבורה והוד (כי יום ראשון הוא חסד, שני גבורה וכו'), שהם בקו השמאל בחינת גבורות, אך הם שייכים לבינה עילאה, שלמרות היות בינה בקו השמאל, מכל מקום בינה עילאה היא גבורות ממותקות, שלכן שני וחמישי למרות היותם ימי דין, הרי הם ימי רצון שבהם עלה וירד משה בלוחות שניות.

והנה בס' יום אלו, י"ח יום הם ימי הכרזה, נשאר מ"ב יום. וידוע ששם מ"ב הוא בגבורה, אבל י"ח ימי ההכרזה בשני וחמישי, הם ממתקים את הגבורות דשם מ"ב.

וזהו מה שתירץ זה נאמר על ידי אבימי שהוא שייך לקו הגבורות, ונרמז גם בשמו א"ב ימ"י, ימ"י בגימטריא ס' יום הרומז כנ"ל לבינה עילאה, וא"ב הם ג' ימי ההכרזה דשני וחמישי ושני (ובזה אתי שפיר הגירסא שני וחמישי ושני).

וזהו גם מה שרב חסדא היה שוכח התירוץ מפני שייכותו לחכמה ולא לבינה. ולא זכרו אלא על ידי ההכאה ב"קולפי טבי" בחי' גבורות עליונות "טובה תוכחת מגולה".

(על פי תורת לוי יצחק על הש"ס ע' רלא ואילך,

ועיי"ש עוד באריכות. ספר הערכים מערכת אותיות ע' רמט ואילך)

עולה - לאור שלמעלה מהשתלשלות, והחטאת - ניקוי הפגם

עולה .. חטאת .. האי זכר והאי נקבה (א.)

צמח שהיה קרבן עולה זכר ולא נקבה, והחטאת נקבה ולא זכר .. הטעם הוא כי תכלית הכוונה בקרבן עולה שהוא למעלה מהמקום ששם מתחלקין זכר ונקבה, כלומר למעלה מן המדות שיש בהן פועל ומקבל .. והחטאת נקבה ולא זכר כי הוא למדת שמור, וצדן שהיה הקרבן נקבה (רצט צח"י ויקרא א, ט)

והענין הוא דהנה בכל הקרבנות היו מקריבין חלב ודם על גבי המזבח, ופירש בזהר חלב ודם הם חיוור וסומק, היינו בחי' חסד וגבורה, ועל ידי העלאת חסד וגבורה דחלב ודם מעוררים למעלה בחינת חיות המרכבה פני אריה ופני שור, שהם גם כן ימין ושמאל, חסד וגבורה דעולם היצירה, ועל ידי עלייתם מעוררים את המרכבה דבריאה שהם מיכאל וגבריאל – מיכאל מימין מהלל וגבריאל משמאל שהם חסד וגבורה, ועל ידי עליית מרכבה של עשיה יצירה ובריאה עולה המרכבה בחינת חסד וגבורה דאצילות, שהם מרכבתא עילאה, לבחינת הבינה שנקרא כסא הכבוד, היינו בחינת הכסא של בחינת הכבוד עילאה, ועל ידי עלייתן הם עולים לבחינת היותר גבוה ונעלה, והיינו ביטול המדות לאור א"ס דלאו מכל אינון מדות איהו כלל.

וזהו שקרבן העולה הוא זכר, כי הוא עולה למעלה מבחינת "פועל ומקבל", דפועל ומקבל היינו זכר ונקבה, ולמעלה גם בחינת חכמה ובינה הם משפיע ומקבל, כי חו"ב הם בחינת אבא ואימא, אבל על הכתר שלמעלה מהם נאמר (קהלת ד, ח) יש אחד ואין שני גם בן ואח אין לו, ואמרו רז"ל במד"ר (קהלת שם) אח אין לו בן מאין לו, ופירש המתנות כהונה אח לשון אחות וחיבור, היינו חיבור ב' זוגות, וזה אין לו להיותו למעלה מבחינת היחודים, וזהו מה שאמרו רז"ל במד"ר סוף פרשת ואתחנן כל מה שבראתי בראתי זוגות, אבל כבודי אחד ומיוחד כו'.

וזהו שאיתא בזהר רזא דקורבנא עולה עד רזא דאין סוף, כי על ידי עליית קרבן העולה שהיא כולה כליל לה', מתבטלים ומתעלים המדות חסד וגבורה לאור א"ס ב"ה דלאו מכל אינון מדות איהו כלל, שזהו ענין "רזא" דאין סוף.

ועל זה נאמר ריח ניחוח להוי', ריח הוא בחינת העלאת הקרבנות שעולים עד רזא דא"ס, ועל ידי זה נמשך ניחוח לשון המשכה מלשון נחות דרגא, להיות תוספת וריבוי אור בשם הוי'.

וזהו ג"כ ענין הכפרה והריצוי שעל ידי הקרבנות, כי מבחינת אור א"ס ב"ה דלאו מכל אינון מדות איהו כלל, נמשך להיות נושא עון ועובר על פשע, להיותו למעלה מההמשכות שעל ידי תורה ומצוות.

אבל החטאת, למרות שעלייתה היא גם כן עד רזא דא"ס, כמו כל הקורבנות, מכל מקום היתה נקבה, להורות שהפגם מגיע בבחינת מלכות, שהוא שורש הנבראים ולכן בו מגיע עיקר הפגם ממעשיהם, ומבואר בזהר על שמור וזכור, דזכור לדכורא ושמור לנוקבא, והיינו ספירת המלכות (שנקראת בת ונוקבא) שהיא מקבלת האורות של ספירות דאצילות (ומשפעת אותם לנבראים על ידי צמצום והסתור), וזהו מה שכתב רבנו בחיי שהחטאת היא לבחינת הנקרא שמור (דהיינו ספירת המלכות), ולכן היתה נקבה.

(על פי ספר המאמרים תרכ"ט ע' קכב ואילך)

העלאת קליפת נגה

חיכי קרבה? ממשקה ישראל – מן המותר לישראל (א.)

כי בהקרבת הקרבן ממשיכים גילוי אור אין סוף ב"ה מלמעלה למטה להתלבש בגשמיות עולם הזה בדבר שהיה תחלה תחת ממשלת

אכילת אדם נעלית יותר מאכילת מזבח

בשתי אכילות הכתוב מדבר, אחד אכילת אדם, ואחד אכילת מזבח

(ז, א)

צריך להבין איך מדמים אכילת כהנים, שהיא אכילת אדם, לאכילת מזבח, שהוא ענין הקרבת הקרבנות? וביותר אינו מובן, שמצינו שיש מעלה באכילת אדם על אכילת מזבח, כדאיתא בפסחים (נט, ב) כהנים אוכלים ובעלים מתכפרים, והיינו שאכילת כהנים שהיא אכילת אדם פועלת מה שלא פעלה אכילת המזבח, ואיך אפשר לומר שאכילת אדם תהיה למעלה יותר מהקרבת הקרבנות?

וביארור הענין, דהנה ענין הקרבנות הוא שהקריבו בהמה גשמית על גבי המזבח ונכללת באש שלמעלה, בחינת אריה דאכיל קורבנין, והיינו שהבהמה נכללת בפני שור, ועל ידי פני שור היא נכללת בפני אריה, בבחינת אריה דאכיל קורבנין, שהוא בחינת מלכות דאצילות מקור העולמות (ולכן היתה הקרבת הקרבנות על מזבח החיצון, דמזבח הוא בחינת מלכות, ומקומו בחצר המשכן היינו כמו שהוא מקור לעולמות). והסדר בזה הוא, שעל ידי הקרבת הבהמה הגשמית נכללת היא בפני שור שביצירה, ועל ידי אכילת החיות דיצירה נעשית העליה בעולם הבריאה, ועל ידי הברור שבועולם הבריאה נעשית העליה במלכות דאצילות כמו שהוא מקור לעולמות.

ולכן נקראת עבודת הקרבנות אכילת מזבח, ולא אכילת אדם, כי אדם הוא בחינת ז"א, והעליה שנעשית ע"י הקרבנות היא רק בבחינת המלכות, ולכן נקרא בשם אכילת מזבח, היינו האכילה דבחינת מלכות. אבל לכאורה אינו מובן, דהרי רזא דקורבנא עולה עד רזא דאין סוף, שלמעלה הרבה מבחינת מלכות? דהנה הטעם שקרבנות מכפרים על חטא, הוא משום שהקרבנות מגיעות למקום שהוא למעלה מענין התורה ומצוות, כי על ידי ההקרבה מתעלית הבהמה הגשמית ונכללת בשרשה בעולם התהו, שלמעלה מהעולמות לגמרי, ובעולם התהו הם אורות מרובים, והכוונה היא על ריבוי באיכות, שהם אורות באופן אחר לגמרי ובמדרגה נעלית באין ערוך, וריבוי האור דתהו ממלא את כל הפגמים והחסרונות שנעשו על ידי החטא.

אך הענין הוא, שהאורות דתהו למרות היותם למעלה מהעולמות, בכל זאת יש להם איזה שייכות להעולמות (ולכן כשהכלי לא הכיל את האורות, נסתלקו האורות), ואינם המשכת אור חדש שלמעלה מהעולמות, אבל הכהנים באכילתם המשיכו אור חדש שלמעלה מהעולמות, כי אדם הוא בחינת ז"א, שהוא בכלל עולמות הא"ס, ואכילת אדם היינו שנתוסף חיות בהאדם, על ידי המשכת אור חדש שלמעלה לגמרי מהעולמות, דלא זו בלבד שאינו כמעלת העילה על העלול, אלא שהוא אור חדש שלמעלה מהעולמות לגמרי, ועל ידי זה מתכפרים החטאים לגמרי.

(על פי ד"ה והוא עומד עליהם תרס"ג, תשי"ג)

מנחה - נגלה דתורה. מלח - פנימיות התורה

יכול תהא מנחה כולה טעונה מלח .. מנין לרבות .. אימורי חטאת ואימורי אשם ואימורי קדשי קדשים ואימורי קדשים קלים ואברי עולה ועולת העוף תלמוד לומר על כל קרבנך תקריב מלח (ז, ב)

עיקר ענין מלח הוא במנחה, ונוסף גם בשאר קרבנות.

והענין הוא כי הנה המנחה היא סולת ושמן זהו ענין עסק התורה, חטה בגימטריא כ"ב אתון דאורייתא, וצריכה מלח, הוא לימוד פנימיות התורה שנקרא בשם מלח, דכמו שהמלח ממתיק את הבשר, אף שאין בו טעם בעצמו כמו הבשר. כך הנגלה שבתורה נמשל ללחם כמו שכתוב "לכו לחמו בלחמי", וגם לבשר, כדאיתא בב"ב (כב, ב) אכלו בישרא שמינא בי רבא. והיינו, כמו הלחם והבשר יש בהן טעם וממש, כך בלימוד הנגלה שבתורה, יש בה השגת המהות ממש, כי התורה הנגלית נתלכשה בעשיה, היינו שחכמתו יתברך שבאצילות שבתוכה אור אין סוף ב"ה נסעה ויורה עד שנתלכשה בדברים גשמיים שבעניני עולם הזה, בכדי שהאדם הלומד ההלכה יהיה שכלו משיג ותופס מהות ועצמיות החכמה שבהלכה, מכיון שמדברת בענינים גשמיים שמהותן מושג, כמו בד' רשויות לשבת, הרי הוא משיג היטב

מהות רשות היחיד ומהות רשות הרבים.

אמנם בלימוד הפנימיות, יש רק ידיעת המציאות ולא השגת המהות, ואילו המהות נסתר ונעלם ואינו מושג כלל להיות בבחי' טעם ממש כמו הנגלה, עד לעתיד לבא שיתגלה פנימיות התורה.

ולכן נמשל למלח, לומר שעם היות שאין בו טעם, עם כל זה הוא דייקא הנותן טעם בהבשר, והיינו כי הוא על דרך מה שיש בתורה דברים שלא ניתנו להתלכש למטה בחכמה ושכל כלל, וכמו ויוסף הורד מצרימה ויקנהו פוטיפר, שבחי' ההמשכה מאור אין סוף המרומז באותיות אלו וספור זה לא יוכל להתלכש כלל בחכמה ושכל, כי הוא מבחינת כתר שלמעלה מהחכמה, וכך גם פנימיות התורה עוסקת בענינים נעלים שלמעלה מהתלכשות גמורה בשכל.

וזהו שאמרנו פת במלח תאכל: פת הוא לימוד הנגלות משנה ותלמוד, במלח תאכל היינו לימוד הפנימיות.

(על פי לקוטי תורה פ' ויקרא ה, א - ו, א)

ההקרבה העצמית ב"קרבן עצים"

קרבן - מלמד שמתנדבין עצים, וכמה? שני נורין, וכן הוא אומר והתורלות הפלנו על קרבן העצים (ז, ב)

לכאורה, כיצד נקראים העצים "קרבן"? והלא עצי המערכה המשמשים לשרפת הקרבנות אינם נחשבים לקרבן, אלא ל"מכשירי קרבן" בלבד?

ויש לבאר, שהיא הנותנת: דוקא משום שהעצים אינם נחשבים לקרבן של ממש - מתייחסת אליהם המלה "קרבן" ביתר שאת.

ויובן בהקדים דברי הרמב"ן הידועים בביאור ענין הקרבנות, שכאשר האדם מביא קרבן עליו לחשוב שלאמיתו של דבר היה עליו להקריב את עצמו אל הקב"ה, והפעולות המתבצעות בקרבן הן תמורה לפעולות שהיו צריכות להתבצע בו עצמו: "ראוי לו שיישפך דמו וישרף גופו, לולא חסד הבורא שלקח ממנו תמורה".

ומכאן יש ללמוד, שהסוגים השונים של הקרבנות מקבילים לסוגים שונים של הקרבה נפשית; כל סוג של קרבן מקביל להקרבת בחינה מסוימת בנפש האדם, בהתאם למהותו של הקרבן (חטאת, תודה, וכדומה).

אלא שיחד עם זאת קיים צד שווה בין כל סוגי ההקרבה הנפשית: היסוד לכל סוג של קרבן רוחני הוא נכונות כוללת להקרבה עצמית לפני הקב"ה, נכונות מוחלטת שאינה תלויה ואינה מוגדרת בסוג מסוים של הקרבה; רק לאחר מכן לובשת הקרבה כללית זו את הצורה המסוימת של סוג הקרבן שבו מדובר.

הקרבה כללית זו מיוצגת על ידי עצי המערכה (הרומזים לאדם בכללותו - "כי האדם עץ השדה"), הנשרפים על גבי המזבח יחד עם כל הקרבנות על סוגיהם השונים, ומכשירים את שרפת הקרבנות עצמם.

ודוקא משום שההקרבה הכללית אינה נחשבת לקרבן של ממש, אלא ל"מכשירי קרבן" בלבד - היא מהווה קרבן אמיתי ונעלה יותר:

כאשר מדובר בהקרבה של קרבן ממש, לסוגיו השונים - אין הקרבה זו מבטאת התמסרות והתבטלות מלאה ומוחלטת, שהרי האדם חש שהקרבנו היא פעולה בעלת חשיבות רבה - "ריח ניחוח לה", "נחת רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני" - והוא חש סיפוק כתוצאה מכך, כך שההקרבה מביאה לו תועלת רוחנית;

שריפת עצי המערכה, לעומת זאת, אינה נחשבת לקרבן של ממש ואין בה עצמה "ריח ניחוח לה" (אלא שבזכותה יכול הקרבן להיות "ריח ניחוח לה"), ולכן היא אינה גורמת סיפוק לאדם, כך שהתבטולו היא מלאה ומוחלטת.

ולכן מפרשים חז"ל שהמלה "קרבן" שבפסוק מתייחסת לעצים, שכן מבחינת ההתבטלות וההקרבה האישית גם עצי המערכה דומים לקרבן; ולא זו בלבד, אלא שמבחינה זו הקרבן שבעצים הוא עמוק ונעלה יותר גם מהקרבנות עצמם.

(על פי לקוטי שיחות חכ"ב ע' 7 ואילך)

נפשי בשאלתי

המשפיע

הרב מנחם דב דוברוסקין

שאלה:

נוח לו לאדם שלא נברא יותר משנברא – האם עלי להצטער על שנבראתי ובאתי לעולם?

תשובה:

חס ושלום, יהודי צריך להיות בשמחה תמיד. ומה שחכמינו אמרו "נוח לו לאדם שלא נברא" – ידוע דיוקן של אדמו"ר הזקן (לקוטי תורה, פרשת ראה) בכך שלא אמרו "טוב לו שלא נברא" (שהרי אדרבה, ירידת הנשמה לעולם הזה היא לצורך העלייה הגדולה שתבוא על ידה, ואם כן היא טובה גדולה עבורו) אלא אמרו "נוח לו לאדם שלא נברא", דהיינו שיותר קל ונוח היה לאדם אילו לא נברא מאשר לרדת ל"בירא עמיקתא" ולהיכנס בקשרי המלחמה עם יצרו הרע ונפשו הבהמית, ועם זאת בוודאי טובה גדולה היא לו ולנפשו ולחלקו בעולם.

מטבענו איננו מחפשים ומבקשים ניסיונות ואתגרים, ובמיוחד כאלה שיש בהם סיכון, אולם כיוון שהקב"ה הוא ששיגר את נשמתנו לעולם הזה בוודאי יש בזה כוונה לטובה, וכמבואר בתניא (פל"ו) שתכלית ירידת הנשמה בגוף ותכלית הבריאה כולה היא, כמאמר המדרש (תנחומא נשא טז), "להיות לו יתברך דירה בתחתונים".

כיוון שכל ישראל בחזקת כשרות בוודאי כל יהודי סוף-כל-סוף ימלא את שליחותו עלי אדמות, והרי רצונו הפנימי של כל אחד הוא לעשות את רצון ה' (כפסק הרמב"ם הל' גרושין ספ"ב). אי לזאת, בוודאי צריך כל יהודי לשמוח בכל עת על הזכות הנפלאה שניתנה לו בעולם הזה למלא את הרצון האלוקי (אשר לכן עורכים שמחה ביום הבר-מצווה, על כך שהילד הופך לאיש ובר דעת שביכולתו למלא את שליחותו בלימוד התורה וקיום המצוות). ולזה אמרו חכמים במשנתם "יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא".

הזדמנות פז – אחת לשלוש שנים

לסיים את כל התורה בולה

ביום שני ט"ו בשבט מגיעים לסיומם מחזורי הלימוד היומי בספר משנה-תורה להרמב"ם המקיף את הלכות כל מצוות התורה ב-1,000 פרקים

מסלול שלושה פרקים ליום המסתיים אחת לשנה, ומסלול פרק אחד ליום המסתיים אחת לשלוש שנים בהתאם לתקנת ב"ק אדמו"ר מליובאוויטש זי"ע

הצטרפו למסלולי הלימוד החדשים והביאו לעצמכם את הזכות הנדירה והמיוחדת!